

מפתחות ענינים - אות ר'

חומש: פר' נשא, ועד אין בה (ה'), י"ג [א] סק"ב.

בענין אם לפי ר"ג הרי היא נאמנת לא רק שהבועל הוא אדם כשר אלא הרי היא נאמנת גם שהבועל הי' האדם המיוחד ההוא שאמרה.

כתובות א': רצ"ד.

הסברא שר"ג מאמינה רק אם היא אומרת לפי תומה.

כתובות א': רצ"ג.

שר"ג מכשיר בהציור של "ארוס וארוס" רק בברי ושמא ולא בברי וברי.

כתובות א': רצ"ט (קטע "מיהו לכאורה"), שמ"א סק"ב, שמ"ב (בתחילתו) וסק"ב.

קידושין ד': של"ט.

דברי התוס' רי"ד שר"ג מאמינה בהציור של "ארוס וארוסה" גם בברי וברי בין על עצמה ובין על הולד.

כתובות א': שמ"א סק"ב, שמ"ב סק"א (קטע "ותוס' רי"ד").

בענין אם לפי ר"ג הרי היא נאמנת רק להתיר לקהל או האם גם לכהונה.

כתובות א': ש"א.

בענין אם לפי ר"ג הרי היא נאמנת רק להתיר או האם גם לאסור.

כתובות א': ש"א.

בענין טעמו של ר"ג למה היא נאמנת להכשיר אפילו היכא שיש רוב פסולים, (הטעם של בודקת ומזנה, והטעם שע"א נאמן נגד רוב, והטעם של סמוך מיעוטא לחזקה, ועוד סברות).

כתובות א': ש"ב.

קידושין ד': של"ט סק"ב.

דברי רש"י שהיא נאמנת ברוב פסולים משום החזקת כשרות שלה.

ראובן

דברי רש"י שראובן הי' בכור לעבודה ולא יוסף.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין כ"ה (קטע "וכן מבואר מרש"י" וקטע "מיהו אכתי נשאר קשה").

חומש: פר' תולדות, "בענין בכור לעבודה" (קטע "וכן מבואר מרש"י" וקטע "מיהו אכתי נשאר קשה").

"וישמע ראובן ויצילהו מידם".

כתובות ב': שני"ו סק"ח.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ח' סק"ח.

אבות: פ* סק"ח.

חומש: פר' וישב, וישמע ראובן ויצילהו מידם (ל"ז, כ"א) סק"ח.

ראוה מדברת

- א. רבן גמליאל
  - ב. רבי יהושע
  - ג. רב אסי וזעירי
  - ד. מכשיר או פוסל בבתה
  - ה. ארוסה שעיברה
  - ו. החשש של אפקרה נפשה לגבי עלמא
  - ז. חד רובא ותרי רובי
- א. רבן גמליאל
- בענין אם מה שר"ג אומר שבראוה מדברת הרי היא נאמנת הרי זה מדין ע"א נאמן באיסורין או האם זה מדין טענת בעל דין.
- כתובות א': קנ"ט, ש"א סק"ג.
- קידושין ד': של"ט.

כתובות א': ש"ב סק"ה.

קידושין ד': של"ט סק"ב (קטע אחרון).

דברי הבעל המאור שהיכא שיש רוב כשרים אין צריכים את הטענת ברי שלה אלא סגי בחזקת כשרות.

כתובות א': ש"א סק"ג (קטע "וע"ע שם"), ש"ב סק"ה.

קידושין ד': של"ט סק"א.

הדרך שלפי רש"י כשיש רוב כשרים מספיק לנו בהטענת ברי גם בלי חזקת כשרות.

כתובות א': ש"ב סק"ה.

הדרך שפעולת הטענת ברי אינה פעולה חיובית, אלא שאם לא טענה הרי זה נחשב שיש כאן הודאה לאיסור.

כתובות א': ש"ד.

בענין מה ששמואל סומך על ר"ג ברוב פסולים רק בדיעבד, ודעות הראשונים מה מיקרי בדיעבד.

כתובות א': שמ"א.

ב. רבי יהושע

בענין טעמו של רבי יהושע שסובר שאינה נאמנת אפילו היכא שיש רוב כשרים (הטעם של הזנות רצה אחר הפסולים, והטעם של מעלה ביוחסין).

כתובות א': ש"ג, שמ"ה סק"א (קטע "ועוד כתב" ולהלן שם), שס"ח סק"א (קטע "א'").

הדעה בירושלמי שרבי יהושע פוסל רק רצון אבל לא אונס.

כתובות א': שס"ח סק"א (קטע "ועוד כתב").

קושיית רעק"א איך ס"ד שרבי יהושע פוסל רק ברוב פסולים הלא לפ"ז למה אמר שחיישינן לנתין וממזר שהם מיעוט ולא אמר שחיישינן לגוי.

כתובות א': שמ"ה סק"א (קטע "ותי").

בענין אם רבי יהושע פוסל רק לכהונה או האם גם לקהל משום חשש ממזר.

כתובות א': רצ"ז.

הדרך שרבי יהושע פוסל רק בגלל שהיא מודה שנבעלה.

כתובות א': ש"ה.

הדרך שרבי יהושע פוסל בהציוור של נסתרה רק לכתחילה, אבל אם נשאת לכהן לא תצא, אבל בנבעלה הרי הוא פוסל אפילו בדיעבד, כי התם אין זה רק בגדר מעלה אלא הרי זה מדינא. והדרך שגם בנבעלה הרי זה רק בגדר מעלה.

כתובות א': ש"ו.

דברי הב"ש ש"מעלה ביוחסין" שייך גם בלי שהמעלה תהי' מטעם גזירה, ודברי השט"מ ששייך רק מטעם גזירה.

כתובות א': ש"ע סק"ה.

"אין אפטרופוס לעריות".

כתובות א': שכ"ג.

ג. רב אסי וזעירי

"רב אסי אומר נבעלה וזעירי אמר נסתרה": ג' דרכים בענין במאי פליגי.

כתובות א': ש"ז.

עוד בענין המחלוקת בין זעירי ורב אסי.

כתובות א': שכ"ג, שכ"ד.

שאפילו זעירי שסובר שרבי יהושע פוסל אפילו בנסתרה אבל היינו רק כשלכה"פ יש עדים שנסתרה, אבל לא אם רק היא אומרת שנסתרה.

כתובות א': שס"א.

ד. מכשיר או פוסל בבתה

דרכים שונים בענין טעמו של המכשיר בבתה: א', תרתי דסתרי, ב', חזקת האם מהני לבת, ג', שהיא נאמנת על הבת מדין ע"א נאמן באיסורין, ד', משום שלכל היותר הבת אסורה רק מדרבנן ולכן הקילו להאמין להאם, ה', משום שיש להאם כמה כחות יחד דהיינו הכח של ע"א באיסורין וכן טענת ברי וכן חזקת בודקת ומזנה.

כתובות א': רצ"ט.

כתובות ב': רמ"ב*.

כתובות ב': רמ"א, רמ"ב, רמ"ב*, תצ"ו.

עוד בענין חזקת האם מהני לבת.

כתובות א': שע"ב (קטע "והנה הש"ש").

כתובות ב': רמ"א, רמ"ב, רמ"ב*, של"א*.

קידושין ד': רפ"ג סק"א.

הדרך שרבי אלעזר פוסל בבתה משום מעלה, והדרך שהוא משום שלית ל' חזקת האם מהני לבת, והדרך שדוקא במדברת לית ל' חזקת האם מהני לבת כיון שיש ריעותא.

כתובות א': רצ"ט (קטע "ובדעת").

בענין אם מאן דפוסל גם בבתה הרי הוא פוסל רק לכהונה אבל לא לקהל דומיא דפוסל בה דמיירי רק לכהונה.

כתובות א': רצ"ח, ש"א סק"ג (קטע "וע"ע בשט"מ"), שמ"ה סק"א (קטע "והנה בדרכו").

השיטה שמאן דמכשיר בבתה מכשיר רק לקהל אבל לא לכהונה.

כתובות א': רצ"ט (קטע "ד"), ש"א סק"ג (קטע "ועי" עוד בש"ש"), שמ"א סק"א, שמ"ה סק"א (קטע "והנה בדרכו").

קידושין ד': של"ט סק"ד (קטע "ועכ"פ ולהלן שם).

הדרך שהמ"ד שמכשיר בה ופוסל בבתה הרי זה רק בציוור שנתעברה מהך ביאה גופה אבל לא אם נתעברה אח"כ מביאה אחרת שהיא כשירה.

ב"ב ב': שמ"ט.

הסברא שאפילו אם חזקה מהני במקום תו"ת אבל אין זה בתורת בירור אלא רק בתורת גזירת הכתוב של התנהגות, והגזיה"כ נאמרה רק על הדבר שבו נולד הספק אבל לא בנוגע לתולדה.

כתובות ב': רמ"ב*.

ה. ארוסה שעיברה

בענין אם ארוסה שעיברה נאמנת לומר

קידושין ד': רנ"ד סק"א ("קטע "א"), של"ט סק"ד, ש"מ, שמ"א סק"א סק"ב סק"ד.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רפ"ב (קטע "וע"ע בשמעתא").

הביאור שחזקת האם מהני לבת, וכן שחזקת האב מהני להחזיק את הבן בכהונה, כי יש להם חזקה שלא נתקלקל כחם להוליד כשרים.

כתובות א': רצ"ט (קטע "ב").

קידושין ד': ש"מ, שמ"ה.

ב"ב ב': של"ו.

מכות: ט' (קטע "גם י"ל בדעת תוס'"), י"ז (קטע "וי"ל דיש מקום" וקטע אחרון), כ"ז (קטע "והנה גם"), ל"ג סק"א.

בענין אם רבי יוחנן ורבי אלעזר דפליגי בנוגע להבת איירי ברוב כשרים או ברוב פסולים.

כתובות א': ש', ש"ב סק"ה.

בענין טעמו של המכשיר בבתה אפילו ברוב פסולים.

כתובות א': שס"ו (קטע אחרון).

קידושין ד': של"ט סק"ג סק"ד (קטע "והנה לפי" וקטע אחרון) סק"ה.

שיטת הרמב"ם שהאם נאמנת להכשיר את הבת אפילו היכא שיש רוב פסולים אבל אינה נאמנת לפסול.

קידושין ד': של"ט סק"ד סק"ו, שמ"א סק"א.

ב"ב ב': פרק יש נוחלין קל"ז (קטע "א").

דברי רעק"א שמאן דמכשיר בתה הרי זה רק כשאין מכירין את האב אבל לא כשהאב לפנינו ומכירים אותו לספק חלל כי יש לגרור את הבת גם אחרי האב.

כתובות א': שנ"ג.

שיטת רש"י שחזקת האם מהני לבת אמרינן רק כשדנין גם על האם.

שהולד הוא מן הארוס גם לענין ירושה.

כתובות א': רצ"ט (קטע "ובחי רבי שמואל"), של"ט, שמ"ד.

שיטות הראשונים ב"ארוס וארוסה" היכא שהארוס והארוסה מכחישים זה את זה.

כתובות א': רצ"ט (קטע "מיהו לכאורה"), שמ"א סק"ב, שמ"ב.

ו. החשש של אפקרה נפשה לגבי עלמא

שהרמב"ם פוסק כאביו שחיישינן דלמא אפקרה נפשה לגבי עלמא.

כתובות א': שס"ח סק"א (קטע "ב").

בענין אם החשש של אפקרה נפשה לגבי עלמא הוא רק כשכל ה"עלמא" פסולים אצלה, או האם אפילו ברוב פסולים אצלה, או האם אפילו במחצה על המחצה, או האם אפילו ברוב כשרים.

כתובות א': שמ"ה סק"א (קטע ראשון).

דברי רעק"א שהחשש של אפקרה נפשה לגבי עלמא הוא רק לענין לפסול את הולד אבל לא לגבי לפסול את האשה.

כתובות א': שמ"ה סק"א (קטע "ועוד כתב" ולהלן שם).

דברי חי' רבי שלמה בנוגע להנ"ל.

כתובות א': שמ"ה סק"ב.

דברי הש"ש שסובר שהחשש הוא גם לענין לפסול את האשה.

כתובות א': שס"ח סק"א (קטע "ברם").

ביאורי רעק"א בהסוגיא ביבמות דף ס"ט ע"ב.

כתובות א': שמ"ה סק"א.

קושיית רעק"א איך מהני לפי רבי יהושע בראוה מדברת מה שתביא ראי' לדברי' שהבועל הוא אדם כשר הלא צריכים לחשוש שמא אפקרה נפשה גם לגבי עלמא.

כתובות א': שמ"ה סק"א (קטע "ועל ידי זה") סק"ב.

דברי שו"ת הרא"ש שבזונה המיוחדת לו בביתו לא חיישינן שמא נבעלה גם לאחר, ודברי הנו"ב דהיינו רק לענין להכשיר את הולד אבל היא עצמה אסורה לכהונה.

כתובות א': שמ"ה סק"ב (קטע "והנה בשו"ע").

פסקו של הרמב"ם שהיכא שהוא והיא מודים שנבעלה לו והבועל הוא ממזר, בכל זאת אין הולד ממזר ודאי אלא חיישינן שמא אפקרה נפשה גם לגבי עלמא.

כתובות א': שכ"ח סק"ד (קטע אחרון).

פסקו של הרמב"ם שאם זינה איש עם אשה וילדה הרי זה ספק אם הולד הוא ממנו כי חיישינן שמא זינתה בעולתו גם עם אחרים, וממילא אשתו צריכה חליצה.

כתובות א': שכ"ח סק"ד (קטע "מיהו אכתי קשה").

דברי רעק"א שאם אחד פיתה אשה אחת ולא ילדה ומת בלא בנים י"ל שאחיו אינו יכול ליבם את אשתו כי חיישינן שמא זינה גם עם אחרת וילדה לו.

כתובות א': שמ"ה סק"ב (קטע אחרון).

ז. חד רובא ותרי רובי

שיטות הראשונים בביאור תרי רובי.

כתובות א': שס"ו, שס"ט.

דעות הראשונים בנוגע להיכא שהיא טוענת שמא ואיכא תרי רובי לצד ההיתר האם היא מותרת לכתחילה, או האם היא אסורה לכתחילה, או האם היא אסורה אפילו בדיעבד, והסובר שהיא מותרת אפילו בחד רובא.

כתובות א': שס"ב, שס"ז*, שס"ח.

דברי הנודע ביהודה שהיכא ששייך החזקה של אשה בודקת ומזנה הרי אנו מתירין ברוב אחד גם בלי טענת ברי, ודברי הש"ש שחולק על זה.

כתובות א': ש"ע.

דברי הנודע ביהודה והבית מאיר והש"ש

בענין היכא שמצאו תינוק ואין טענת ברי של האם.

כתובות א': ש"ע.

ראש השנה

א. כללי

ב. מלכיות

ג. עניני תקיעת שופר

ד. דיני תקיעת שופר

ה. ביאורי תפילות

א. כללי.

הדעה ש"כל המועדים עתידין ליבטל חוץ מפורים ויום הכיפורים" כולל גם ראש השנה כי גם ראש השנה לא יבטל.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ז'

סק"ג (קטע "ובפי"ג").

חומש: פרי' שמיני, ואת החזיר

(י"א, ז') (קטע "ובפי"ג").

ב. מלכיות

בענין למה אומרים בראש השנה "זכר ליציאת מצרים".

אלול – תשרי: ראש השנה ד' (קטע

"ועי' בשבלי הלקט" ולהלן שם).

בענין מהו הרבותא של "תמליכוני עליכם" בראש השנה נוסף על הקבלת עול מלכות שמים שמקיימים בכל יום ע"י קריאת שמע.

אלול – תשרי: ראש השנה ב' (קטע

"והנה יש לעיין" ולהלן שם).

בענין מהו הקשר בין מלכיות לבין מה שאנו רוצים מחילה.

אלול – תשרי: ראש השנה ב', ג'.

בענין שמלכיות אינן רק בגדר מצות היום, אלא חלק מעצם מהות היום.

אלול – תשרי: ראש השנה ד'.

המחלוקת בין רבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא אם אומרים מלכיות בברכת קדושת השם (ריב"נ) או בברכת קדושת היום (ר"ע).

אלול – תשרי: ראש השנה ד' (קטע ראשון ולהלן שם).

בענין מה שחותמים "מלך על כל הארץ" לא רק בהברכה של מלכיות, אלא בכל התפילות, ובקידוש היום, ובהברכה אחרי ההפטרה.

אלול – תשרי: ראש השנה ד' (קטע "והנה המאירי" ולהלן שם).

בענין מה ששמע מלשונות הרמב"ם והטור שעיקר הברכה הוא מלכיות ולא קדושת היום.

אלול – תשרי: ראש השנה ד' (קטע "ועיין בטור" ולהלן שם).

ג. עניני תקיעת שופר

ביאור "ובמה, בשופר" (ר"ה דף ט"ז ע"א).

חומש: פרי' מקץ, כי נשני אלקים

וגו' (מ"א, נ"א – נ"ב) סק"ב.

שיחות: עמ' פ"ז.

מהות תקיעה תרועה תקיעה.

אלול – תשרי: ראש השנה ה'.

עוד בענין מהות תרועה.

אלול – תשרי: ראש השנה ו', ז'.

ביאור הנוסח "כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך".

אלול – תשרי: ראש השנה ה'.

דברי רבי סעדי' גאון שהתקיעות הן דוגמת התקיעות של מתן תורה.

אלול – תשרי: ראש השנה ט'.

ביאור הנוסח של "אתה נגלית וכר".

אלול – תשרי: ראש השנה ט'.

בענין מה שתוקעים אצל הבימה ולא אצל העמוד.

אלול – תשרי: ראש השנה ט'.

שהתקיעות הן חלק מה"מקרא קודש" של ראש השנה, ודלא כמצה בפסח וסוכה וד' מינים בסוכות.

אלול – תשרי: ראש השנה י'.

בענין הנוסח שכתב הרמב"ם בתפילה

ראש ישיבה

בענין דברי הגמ' (חולין דף קל"ד ע"ב) ש"גדלהו משל אחיו" נוהג גם בראש ישיבה ולא רק בכהן גדול.

קידושין ב': שצ"ו (קטע "ואולי י"ל").

סנהדרין: קע"ה (קטע "ואולי י"ל").

אבות: ק"צ (קטע "ועי' ברמ"א" שם).

הוריות: ק"ה (קטע "והנה בכמה דוכתי" וקטע אחרון).

חומש: פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי לך (כ"א, ח') סק"ה, שם, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ב].

הסברא שהדין כבוד שנוהג בראש ישיבה הוא מקרא דהכהן הגדול מאחיו.

סנהדרין: קע"ה (קטע "ואולי י"ל").

הוריות: ק"ה (קטע "והנה לולא דמסתפינא").

חומש: פר' אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי לך, כ"א ח', סק"ה.

שהרמב"ם הביא גדלהו משל אחיו רק בכהן גדול.

הוריות: ק"ה (קטע "ודע").

חומש: פר' אמור, והכהן הגדול מאחיו (כ"א, י') [ב] (קטע "ודע").

בענין למה ראש ישיבה אינו פטור מקרבן עולה ויורד משום שאינו בא לידי עניות.

הוריות: ק"ה (קטע "ברם לפי").

דברי המאירי שגם רשותו של ראש ישיבה לדרון מהני לפטור את הדיין אם יטעה כמו שרשותו של הנשיא פוטרת.

סנהדרין: מ"ד, נ"ד סק"ב (קטע "ועכ"פ").

שראש ישיבה הוא מהממונים להושיב דיינים. ובענין אם הכוונה היא לראש ישיבה של תלמידים או האם הכוונה היא

ובקידוש "את יום טוב מקרא קודש הזה זכרון תרועה מקרא קודש, דלא כהנוסח שכתב בשאר החגים, למשל "יום טוב מקרא קודש את יום חג הסוכות הזה"..
אלול - תשרי: ראש השנה י'.

ד. דיני תקיעת שופר

דברי ר"ת שתקיעת שופר מיקרי מצוה דרבים, וביאורו של המגן אברהם דהיינו משום שאחד מוציא את הרבים ידי חובתם. יכמות א': ק"מ ובההערה.

בענין דברי הרמב"ם שהמברך על תקיעת שופר עומד והציבור יושב.

סנהדרין: ר"ע.

בענין מה שהמודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה.

נדרים: פרק ואלו מותרין ד' סק"ג, ו'.

בענין מה שהמודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה, ובענין האומר תקיעת שופר עלי בלי להזכיר הנאה.

נדרים: פרק ואלו מותרין ו'.

בענין היכא שעבר ותקע בשבת, האם יש בידו מצוה דאורייתא.

סוכה: כ"ה (קטע "שו"ר").

ה. ביאורי תפילות

עי' בערך תפילה סק"ז.

ראש חודש

בענין התפילות בראש חודש, עי' בחומש פר' פנחס, בענין אמירת קרבנות, ובקונטרס "תפילה" א', ב', כ"ט, מ"א - מ"ב.

"שהם עתידים להתחדש כמותה".

חנוכה: ד'.

היסוד שכל ימי החודש מושפעים הם מיום ראש החודש, דוגמת מה שכל ימות השנה מושפעים מיום ראש השנה.

תפילה: מ"ד (קטע "ומעתה").

בענין למה גזר אנטיוכוס על ראש חודש.

חנוכה: ד'.

לנשיא הסנהדרין שגם הוא נקרא ראש ישיבה, דהיינו ראש ישיבת הבית דין.

סנהדרין: נ"ד סק"ב (קטע "ועיין בסה"מ").

ראשונים

בענין מה שהראשונים חולקים על הגאונים.

סנהדרין: שע"ג* סק"ד.

חומש: הקדמה ד' סק"ד.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סק"ד.

דברי הריב"ש שר"ת יכול לחלוק על הגאונים כי ה' רב גוברי' וכאחד מהם ואולי יותר מהם בחריפות ובקיאות" (לשון הריב"ש).

סנהדרין: שע"ג* סקי"ג.

חומש: הקדמה, ד' סקי"ג.

דמויות ותקופות: בענין מאוחרים החולקים על קדמונים סקי"ג.

בענין שדברי הראשונים הם דוגמת "קצה הקרחון" לעומת כל מה שמונח מאחורי דבריהם ושהם עצמם לא פירשו וגילו.

חומש: פר' לך לך, הוא דמשק אליעזר (ט"ו, ב') סק"א.

שיחות: עמ' ס"ג.

דמויות ותקופות: הראשונים א'.

שהראשונים ממציאים לנו חומר גלם, שזוהו אפשר לבנות ולהרכיב כל מיני מהלכים ובנינים ומערכות של דברי תורה, כל אחד לפי דרכו, ושהיכולת להמציא חומר גלם הוא כשרון וכח מיוחד לעומת היכולת להרכיב מכונה מכל מיני חומרים גלמיים.

דמויות ותקופות: הראשונים ב'.

בענין מה שהראשונים מתרצים לפעמים תירוץ כגון "לאו דוקא", ו"הוא הדין דהוי מצי למימר ולטעמיך".

דמויות ותקופות: הראשונים ג'.

בענין הפלא שהראשונים הצליחו להגיע למה שהגיעו למרות תנאי החיים הקשים והפרמיטיביים שעמדו לרשותם.

דמויות ותקופות: הראשונים ד'.

ראשית הגז

בענין אם ראשית הגז מיקרי ממון כהנים לפני שהגיע לידם.

ב"ק ב': נ', רל"ט (קטע "מיהו אולי").

ב"מ: פרק שנים אוחזין רע"א* (קטע "והקו"ש שם").

בענין אם יש חיוב לשלם דמים היכא שהלך לאיבוד.

ב"ק ב': נ', רל"ט.

בענין אם שייך להפריש ראשית הגז עוד פעם היכא שהלך לאיבוד, וכן היכא שלא הלך לאיבוד והוא רוצה להוסיף.

ב"ק ב': נ"א.

בענין אם בצירור של ספק מהני תפיסת הכהן.

ב"ק ב': נ"ב.

וע"ע בערך מוחזק סק"ט.

דברי רש"י בב"ק דף ס"ו שכהן יכול לתפוס את הראשית הגז.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רע"א* (קטע "והקו"ש שם").

בענין אם תיקנו תקנת השבים בגזול ראשית הגז.

ב"ק ב': רל"ט, רמ"ה, רמ"ז, רמ"ח.

רב ותלמיד

א. מורה הלכה בפני רבו

ב. הלימוד לתלמידים

ג. כבודו ומוראו של הרב, ומחילה על כבודו ומוראו

א. מורה הלכה בפני רבו

בענין אם יסוד האיסור שלא להורות בפני רבו הוא דין כבוד רבו, או האם הוא איסור חדש על מעשה ההוראה מחמת עצמו.

סנהדרין: מ' (קטע "והנה יש לחקור" ולהלן שם).

צד שלישי: שטעם האיסור הוא כבוד הרב, רק שבגלל טעם זה קבעה התורה את עצם ההוראה להיות מעשה איסור.

סנהדרין: מ' בההערה.

דרכם של תוס' בכתובות שמהני רשות רבו גם על תוך ג' פרסאות, רק שלא איסתייע מילתא לפסוק כהלכה, והחולקים על זה וסוברים שרשות רבו אינה מועלת על תוך ג' פרסאות.

נדרים: פרק כל כנויי קי"א, קי"ב.

סנהדרין: מ' (קטע "אמנם עיין בכתובות" ולהלן שם), מ"ב (קטע ראשון).

חומש: פר' יתרו, שרי אלפים וגו' [ב] (קטע "ועוד דלפי").

שיטת הרמב"ם שחוץ לג' פרסאות מותר באקראי.

סנהדרין: מ' (קטע "והנה עיין ברמב"ם" ולהלן שם).

בענין מה שחייב מיתה רק תוך ג' פרסאות.

סנהדרין: מ' (קטע "והנה לפי הנ"ל").

בענין היכא שגם חוץ לג' פרסאות הוא בגדר מקום רבו.

סנהדרין: מ"א.

בענין היכא שכבר בתוך ג' פרסאות אינו בגדר מקום רבו.

סנהדרין: מ"א.

בענין איך הותרו הדיינים במדבר לדון בתוך ג' פרסאות של משה רבינו.

סנהדרין: מ"ב.

חומש: פר' יתרו, שרי אלפים וגו' [ב].

הסברא שהאיסור להורות בפני רבו הוא רק כשהוא מורה יחידי אבל לא כשהוא מורה בב"ד ביחד עם אחרים.

נדרים: פרק כל כנויי קי"ב.

סנהדרין: מ"ב (קטע "והנה אפשר ליישב" ולהלן שם).

חומש: פר' יתרו, שרי אלפים וגו'

[ב] (קטע "והנה ביישוב הקושיא" ולהלן שם).

הסברא שאפילו לפי הנ"ל אם כולם הם תלמידי הרב הרי זה אסור.

סנהדרין: מ"ב (קטע "ברם זה אינו").

חומש: פר' יתרו, שרי אלפים וגו' [ב] (קטע "ברם יש לדחות").

הסברא שהיכא שרבו אינו יכול לדון לבדו אלא צריכים ב"ד של עוד דיינים אז מותר לו להתלמיד להורות בבית דינו של רבו.

סנהדרין: מ"ב (קטע "ועכ"פ יש ליישב").

חומש: פר' יתרו, שרי אלפים וגו' [ב] (קטע "ועכ"פ יש ליישב").

הסברא שהיכא שרבו אינו יכול לדון (כגון להתיר נדרי אשתו), מותר להתלמיד לדון במקום רבו.

נדרים: פרק כל כנויי קי"ב.

דברי התורת חיים שרק באיסור והיתר אסור להורות בפני רבו אבל מותר לדון דיני ממונות.

סנהדרין: מ"ב (קטע אחרון).

חומש: פר' יתרו, שרי אלפים וגו' [ב] (קטע אחרון).

שלאיפיושי מאיסורא מותר להורות בפני רבו.

סנהדרין: מ"ח (קטע "ונראה שמהסוגיא").

הוריות: ט' (קטע ראשון).

אבות: ר' (קטע ראשון).

בענין "מישרי נדרא באתרא דרבי".

נדרים: פרק כל כנויי קי"א – קי"ד.

בענין שמותר להתיר שמתא במקום רבו.

נדרים: פרק כל כנויי קי"ג (קטע "מיהו מסוגיא").

ב. הלימוד לתלמידים

בענין מתי הוא הזמן שאדם מתחייב להתחיל ללמד לתלמידים.

חומש: פר' ואתחנן, ושנתם לבנים (ו', ז') [א].

בענין מה היא המצוה דאורייתא של לימוד לתלמידים, ומה היתה תקנת אנשי כנסת הגדולה ב"העמידו תלמידים הרבה", ולמה הוצרך יהושע בן גמלא להושיב מלמדים הלא מצוה דאורייתא היא.

אבות: י'.

חומש: פר' בראשית, המן העץ (ג'), י"א) סק"ב (קטע "ונראה שכן הוא" וקטע "ומעתה"). פר' ואתחנן, ושננתם לבניך (ו', ז') [ב].

שיחות: עמ' י"ג, י"ד.

דמויות ותקופות: אנשי כנסת הגדולה ד' (קטע "ונראה שכן ולהלן שם).

"אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו".

הוריות: קצ"א.

אבות כ"ח.

בענין "עשה לך רב".

אבות: כ"ח, כ"ט.

דברי רבינו יונה על עשה לך רב.

הוריות: קצ"א.

שמקודם צריכים לקנות את תורת הרב, ואחרי זה הרי הוא יכול לקנות גם השגה עצמית.

חומש: פר' וזאת הברכה, ההפטרס סק"ג.

בענין האיסור שהרב ישב על גבי מטה או ספסל וישנה לתלמיד שיושב על גבי קרקע או לתלמיד שעומד.

אבות: כ"ד, ר"ה.

בענין האיסור ללמד תורה בשכר.

אבות: ל', קס"ב, קצ"ב.

גדר "ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה", ובענין אם מותר להשתמש בלשון מגונה או לשון שאינה מכובדת לצורך זה.

אבות: ג' סק"א (קטע "ועוד כתב"), ג"א.

המחלוקת בין רבי אליעזר ור"ע בענין כמה פעמים צריכים ללמד לתלמיד.

אבות: ע"ח.

חומש: פר' כי תשא, ואחרי כן נגשו (ל"ד, ל"ב).

בענין אם קיים מצות ללמד אם התלמיד לא הבין.

אבות: ע"ח.

חומש: פר' כי תשא, ואחרי כן נגשו (ל"ד, ל"ב).

בענין ההיתר והחויב של רב להכלים או להכות את תלמידו ("זרוק מרה בתלמידים").

ע"ז: י"ז (קטע "והנה מלבד" ולהלן שם).

אבות: קמ"ז סק"ה (קטע "גם י"ל"), של"ד (קטע "והנה מלבד" ולהלן שם).

חומש: פר' עקב, ולמדתם אתם את בניכם (י"א, י"ט) [א] (קטע "והנה מלבד" ולהלן שם).

שיחות: עמ' ק"ו, ק"ח, ק"ט.

שלא ללמוד מרב שאינו הגון, או ממין, או ממגוש.

אבות: קע"ג.

בענין ללמוד ממכשף כדי להבין ולהורות.

אבות: קע"ג (קטע "ורבינו בחיי").

בענין המלמד לתלמיד שאינו הגון.

אבות: קצ"ו.

בענין נתינת כבוד לתלמידו.

אבות: ר"ה, ר"ו, ר"ז.

חומש: פר' בשלח, בחר לנו אנשים (י"ז, ט"י) [א] [ב].

שלא יכנס לדברי תלמידו.

אבות: רע"ז.

בענין "שואל כענין".

אבות: רע"ט, ר"פ.

בענין האיסור לא לומר בשם רבו דבר שלא שמע ממנו. ובענין אם מותר לתלמיד לומר בלשון סתם דבר שלא שמע מרבו או האם חוששין שמא יחשבו שהוא מרבו.

כתובות ב': רט"ז.

אבות: שפ"ג.

דמויות ותקופות: יהושע א' סק"ד.

ג. כבודו ומוראו של הרב, ומחילה על כבודו ומוראו

בענין שהלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת חייב לנהוג בו כבוד.

אבות: שמ"ז.

שרב צריך להיות שקול כשכינה בעיני התלמיד.

אבות: רי"ב.

בענין שהמבזה רבותיו אין לו חלק לעוה"ב, ודברי הרמב"ם שדוקא הרגיל בזה.

סנהדרין: שנ"ט.

אבות: שט"ו (קטע "ברם לכאורה" ולהלן שם).

בענין מה שבפורים מקילים בכבוד הרב.

חומש: פ' בשלח, בחר לנו אנשים (י"ז, ט) [ב].

בענין מאיפוא ילפינן כבוד ומורא רבו וקימה בפני רבו.

קידושין ב': שצ"ז.

ב"ק א': תקל"א.

אבות: ר"י.

חומש: פ' קדושים, מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב) [ב].

בענין שאם תלמיד חכם מזלזל במצות הרי הוא כקל שבציבור.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק ר' סק"ו (קטע "והנה בסוף").

אבות: קע"ג (קטע אחרון), רכ"א סק"א (קטע ראשון), שמ"ט.

חומש: פ' וזאת הברכה, ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר וגו' (ל"ד, ד') סק"א (קטע "והנה בסוף").

המחלוקת בין רבי יוסי ורבי יהודה בב"מ דף ל"ג ע"א מי נחשב רבו, ושיטות הפוסקים בענין במה פליגי.

קידושין ב': שצ"ח (קטע "ועכ"פ").

ב"ק א': תקל"א (קטע "ולפ"ז" ולהלן שם).

אבות: שמ"ז.

בענין כבוד לרבו של רבו.

נדרים: פרק כל כנויי קי"ב.

קידושין ב': ש"ע (קטע "ויש לעיין").

חומש: פ' ויגש, ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (מ"ו, א') סק"ה.

שרב מופלג הוא כמו רבו מובהק.

קידושין ב': שצ"ו (קטע "והנה עיין במחבר"), חלק ההערות דף ל"ג הערה ל"ג (מדברי שם יוצא שאינו כרבו מובהק).

ב"ק א': תקל"א.

סנהדרין: קע"ה (קטע "והנה עיין במחבר").

הוריות: קס"ט, קפ"ו (קטע "והנה עיין במחבר").

אבות: ר"י (קטע "ועיין גם"), שמ"ח סק"ג.

חומש: פ' קדושים, מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (י"ט, ל"ב) [ב] (קטע "והנה בב"ק" וקטע "והנה במס").

יסוד הדין של רבו שאינו מובהק, והחיוב של התלמיד כלפיו.

קידושין ב': שצ"ח.

ב"ק א': תקל"א.

הוריות: ק"ד (קטע ראשון).

אבות: שמ"ז.

שבפני רבו מובהק צריך לעמוד עד שישב במקומו, וכתב הגר"א שלומדים כן מנשיא, ושיש לבאר כהנ"ל, דהיינו משום שהנשיא, שהוא רב מופלג, הרי הוא כמו רבו מובהק.

קידושין ב': שצ"ו (קטע "והנה עיין במחבר").

(כ"ז, כ'). פר' אמור, וקדשתו וגו'
קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"א.

דברי הכסף משנה בשם הריב"ש בשם
הראב"ד שאע"פ שרב שמחל על כבודו
כבודו מחול אבל על בזיונות אינו יכול
למחול.

יבמות א': צ"ח סק"ב.

יבמות ב': תרנ"ט סק"ב (קטע "גם
י"ל שלעולם"), תרצ"ה סק"א
(קטע "ובאמת").

כתובות א': תכ"ב.

כתובות ב': תקכ"ח (קטע "מיהו
אולי").

קידושין ב': שע"ב סק"א, שפ"ג,
(שפ"ד), (שפ"ה), שצ"א (קטע
"מיהו אולי"), שצ"ה סק"א, שצ"ו
(קטע "ברם אולי"), חלק ההערות
דף ל"ג הערה י"ט.

ב"ב א': י"ח סק"ו בההערה
הראשונה.

סנהדרין: מ' (קטע "גם י"ל
שבתוך"), קע"א סק"א (קטע
אחרון), קע"ה (קטע "ברם אולי").

הוריות: ק"ה (קטע "ברם אולי"),
קנ"ג (קטע ראשון).

אבות: ר"ח (קטע אחרון).

חומש: פר' אמור, וקדשתו וגו'
קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"א. פר'
כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו
(כ"ז, ט"ז) סק"ב ולהלן שם.

דברי הגרי"ז על רב שמחל על כבודו כבודו
מחול: שמחילה מהני רק על הדברים
המיוחדים שהוא חייב לרבו אבל לא על
הדברים שחייבים לכל ת"ח כי הדברים
שחייבים לכל ת"ח הרי הם בגדר מצוה
כלפי שמיא.

כתובות א': תכ"ב.

קידושין ב': שע"ב סק"ג בההערה,
שפ"ה (קטע אחרון), שצ"ד, שצ"ה
סק"ד (קטע אחרון), ת"י (קטע
"וכהיסוד").

סנהדרין: קע"ה (קטע "והנה עיין
במחבר").

הוריות: קפ"ו (קטע "והנה עיין
במחבר").

הקושיא למה בפני רבו מובהק צריך לקום
כמלא עניו, הלא הוי קימה שאין בו הידור.

קידושין ב': שצ"ט.

הסברא שיש קיום מצוה אם קם אפילו אם
רבו לא הרגיש בהקימה.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ג
הערה מ"ד.

הדרך שיש בכבוד רבו חומרא שאין בכבוד
נשיא.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ג
הערה מ"א.

בענין שאילת הגמ' בבנו והוא (הבן) רבו
(של האב), האם יש חיוב קימה על הבן,
וכן על האב: בענין מה יהי' בבנו ואינו רבו
מובהק של האב אבל הוא רבו שאינו
מובהק, או סתם חכם שהוא יותר גדול
ממנו.

קידושין ב': שצ"ח (קטע "והנה
עיין"), שצ"ט (קטע "ועתה").

בענין היכא שאינו דר בבית הרב, רק שבא
לבקר, ואין שם איש אחר עמהם בבית,
וקם בפני רבו פעם אחת, ושוב עמד רבו
פעם שני, האם התלמיד חייב לקום פעם
שני.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ג
הערה מ"ו.

בענין המחלוקת אם רב שמחל על כבודו
כבודו מחול או לא, וכן בענין הטעם של
תורתו דילי' היא.

קידושין ב': שצ"ד.

סנהדרין: קע"א סק"א.

ע"ז: קי"ג.

הוריות: קנ"ג.

אבות: קצ"ז, ר"ח (קטע אחרון).

חומש: פר' תצוה, ואתה תצוה וגו'

בענין אם "תבוא מאירה למי שמאכיל את אביו מעשר עני" אמור גם על מי שמאכיל את רבו מעשר עני.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ב הערה י"א*.

בענין אין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ג הערה ל"ה (בענין היכא שפליג ל"י רבו יקרא).

אבות: ר"ח.

חומש: פ"ר ויגש, ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (מ"ו, א') סק"ה.

דברי הרמ"א שאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב הרי זה רק אם גם המכבד הוא תלמידו של ההוא רב, ודברי השארית יוסף שחולק עליו.

קידושין ב': ש"ע (קטע "ויש לעיין" וקטע "מיהו הש"ך").

חומש: פ"ר ויגש, ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (מ"ו, א') סק"ה.

הדרך שאפילו אם מלך אינו חייב לכבד את רבו אבל הרי הוא חייב לקרותו "רבו" כי אין זה נקרא שהוא מכבדו ע"י מעשה ולכן אין בזה משום ביטול כבודו של מלך.

הוריות: ק"ד.

בענין הקורא לרבו בשמו.

אבות: שט"ו (קטע "ברם לכאורה" ולהלן שם).

רבינו תם

דברי הריב"ש שר"ת יכול לחלוק על הגאונים כי הי' "רב גובר" וכאחד מהם ואולי יותר מהם בחריפות ובקיאות" (לשון הריב"ש).

סנהדרין: שע"ג* סקי"ג.

חומש: הקדמה, ד' סקי"ג.

רבנות

ביאורו של המהר"ל ב"אוי לה לרבנות שמקברת את בעלי" (פסחים דף פ"ז ע"ב).

סנהדרין: קע"א סק"א (קטע "ועוד") סק"ד (קטע אחרון).

הוריות: קנ"ג (קטע "ברם לפ"ז יוצא" וקטע "מיהו בפשטות").

אבות: קצ"ז.

זבחים ב': ס"ד.

חומש: פ"ר אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') בהערה הראשונה וסק"ד (קטע אחרון). פ"ר כי תבוא, ארור מקלה אביו ואמו (כ"ז, ט"ז) סק"ד (קטע אחרון).

הדרך שברבו הדין כבוד שנתחדש הוא דין כבוד להגברא ולא רק לתורתו, אבל הדין כבוד לכל ת"ח הוא רק לתורתו.

קידושין ב': שצ"ד (קטע "וי"ל").

סנהדרין: קע"א סק"א (קטע "וי"ל").

ע"ז: קי"ג.

הוריות: קנ"ג (קטע "וי"ל").

חומש: פ"ר אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') סק"ב ובהערה הראשונה.

הדרך שגם הדברים המיוחדים שהוא חייב לרבו הרי הם דין כבוד לתורתו, ואינם בגדר דין כבוד להגברא, אלא שמאחר שהוא רבו הרי הוא חייב בחיוב יותר חזק לכבד את תורתו ולכן הרי הוא חייב לעשות לרבו דברים שאינו חייב לעשות אותם לתלמיד חכם שאינו רבו.

קידושין ב': שצ"ד (קטע אחרון).

סנהדרין: קע"א סק"א (קטע "ולכאורה").

הוריות: קנ"ג (קטע "ולכאורה").

אבות: קצ"ז.

חומש: פ"ר אמור, וקדשתו וגו' קדש יהי' לך (כ"א, ח') בהערה הראשונה.

שהיכא שאין כבודו מחול, אם מחל, לא רק האדם שאינו מכבד הרי הוא עובר על איסור, אלא גם המוחל עובר על איסור.

קידושין ב': שצ"ב.

חומש: פר' ואתחנן, עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו' (ג', כ"ז) סק"ה (קטע ראשון).

רבנן סבוראי

דברי המאירי שבימי רבנן סבוראי היו לומדים ע"י אמירת המימרות של האמוראים בעל פה כמו לפני חתימת הש"ס, ועדיין לא היו לומדים מתוך הספר, וכן שהכבוד של ראשי הישיבה הי' עוד כמו כבוד מלכים כמו שבימי האמוראים.

דמויות ותקופות: רבנן סבוראי ב'.

כחם בהלכה.

דמויות ותקופות: רבנן סבוראי א'.

דעת הרשב"ם שרב אחאי המוזכר בגמ' הי' מרבנן סבוראי, ודעת תוס' שהי' מהאמוראים.

דמויות ותקופות: רבנן סבוראי א'

(קטע "והנה מצינו").

דעת רב שרירא גאון באגרתו שמתחילת מס' קידושין עד בכסף מנלן בדף ג' ע"ב הוא מהרבנן סבוראי (לעומת דעת הריטב"א בקידושין דף ג' ע"א שמתחילת המס' עד דף ג' ע"א דאיתא מניינא דרישא וכו' הוא מרב הונא גאון).

דמויות ותקופות: רבנן סבוראי א'

(קטע "ועי' עוד בריטב"א").

רבעי

בענין רבעי ממון גבוה, עי' בערך תרומות ומעשרות – מעשר שני ממון גבוה.

בענין מה שמשמע מדברי ר"ת שרבעי אסור בהנאה, והרי הדבר אינו כן.

קידושין ב': תי"ט (קטע "מיהו צ"ע").

הסברא שהאיסור של רבעי תלוי הוא בערלה, דעצם הדבר שחל איסור של ערלה הרי זה גורם בדרך ממילא שבהשנה הרביעית יהי' דין של רבעי אפילו בציוור שהילפותא שיש ערלה אינה מתאימה לרבעי.

קידושין ב': תי"ט (קטע "ובאמת").

בענין אם סופו של העשה של רבעי הוא רק עשה לאכול בירושלים ואם אינו אוכל יש כאן רק ביטול עשה, או האם נכלל בזה גם איסור עשה על אכילתו חוץ מירושלים.

קידושין ב': תי"ט (קטע "ועכ"פ" וקטע אחרון).

שאת"ל שיש בזה איסור עשה יש מקום לומר שהאיסור עשה של רבעי הרי הוא ביסודו האיסור של ערלה רק שבהשנה הרביעית התורה נתקה את האיסור מחומר של לאו לאו לחומר של איסור עשה.

קידושין ב': תי"ט (קטע "ואולי").

שהמושג של פדיון אינו מושג של תשלומין עבור החפץ, וכן אינו מושג של חליפי חפץ תחת חפץ, אלא שהפודה נותן כסף, והקדש נותן את החפץ בחנם, ונתינת הכסף אינו בגדר תשלומין תחת החפץ אלא הסיבה למה הקדש נותן את החפץ בחנם.

גיטין: פרק השולח – עבדים מ"ו סק"ה.

בענין אם הג' שמאים של פדיון רבעי הם בגדר ב"ד.

סנהדרין: קי"ז.

בענין אם אזלינן בהם בתר רוב, או האם צריכים הסכמת כולם.

סנהדרין: קי"ז (קטע "והנה אם נאמר").

שאחד מהם יכול להיות גוי.

סנהדרין: קי"ז (קטע "והנה בפדיון").

רבקה

בענין מה שאמרה "אם כן למה זה אנכי".

חומש: פר' בראשית, וידע אדם וכו' (ד', כ"ה) [א] (קטע "ברם צ"ע").

בענין למה עשתה רבקה כל התחבולה שעשתה כדי שיצחק יברך את יעקב ולא סמכה על ההשגחה.

חומש: פר' תולדות, בעבור תברכך נפשי (כ"ז, ד') סק"ב.

מדת האיפוק שאפשר ללמוד מיצחק ורביקה.

חומש: פר' תולדות, וירא עשו וגו' (כ"ח, ו' - ח').

שיחות: עמ' כ"ח.

בענין העובדא שאע"פ שהיו לה חיים מלאים צרות, אבל אנחנו מסתכלים עלי' כאשה מאושרת.

חומש: פר' ויצא, זה לי עשרים שנה בביתך (ל"א, מ"א) [ד].

רגל (בהמה המזקת בדרך רגל)

בענין אם גדר החיוב (וכן יש לחקור בנוגע לסיבת החיוב) הוא לשלם על מעשה שורו או לשלם עבור פשיעתו, עי' בערך מזיק סק"א.

בענין אם חי' ועוף נחשבים ציורים של האב כמו שור או האם הם נחשבים בגדר תולדה, עי' בערך מזיק סק"ה.

בענין חצי נזק צרורות, עי' בערך צרורות.

א. הגדרים מתי נקרא רגל

ב. רגל ברשות הרבים

ג. דינים שונים בנוגע לרגל

א. הגדרים מתי נקרא רגל

הדרך שבקרבן שן ורגל המחייב ככולם הוא השם של ממונו המזיק.

ב"ק א': ג'.

בענין היכא שהבהמה הבחינה בהחפץ ודרסה עליו, האם זה נחשב ציור של רגל כיון שלא היתה כוונתה להזיק אלא רק כוונה ללכת על אף הדריסה.

ב"ק א': ע"ו בהערה הראשונה.

בענין מה שהתיזה צרורות חייב משום רגל אע"פ שהבהמה היא בגדר מתעסק.

ב"ק א': ע"ו.

בענין אם שייך לחייב משום רגל היכא שהבהמה היתה אנוסה על המעשה כגון שנפלה באונס.

ב"ק א': ע"ו, תשי"ח, תש"כ.

הסוכרים שכדי להתחייב משום רגל צריכים מעשה כניסה לשדה אחר (לאפוקי היכא שנפלה לשם באונס ואח"כ הזיקה שם, דפטור אע"פ שהי' יכול להוציאה לפני ההיזק).

ב"ק א': רס"ב, תשי"ח (קטע "ועכ"פ"), תש"כ.

בענין היכא שנפל גדי מן הגג והזיק בנפילתו, האם זה נחשב ציור של רגל או ציור של אש.

ב"ק א': ה', ה"א, ת"ט, תקפ"ד, (וע"ע באות כ"ה, ל"ז סק"א, רס"ה, תרצ"ד סק"ב).

בענין פרה רבוצה ברה"ר ונתקלו עלי', האם זה נחשב ציור של בור או של רגל או של קרן.

ב"ק א': רס"ה, תקפ"ד (וע"ע באות ה', ה"א, כ"ה, ל"ז, ת"ט, תרצ"ד סק"ב).

בענין היכא שקפצה ושיברה בגופה, האם זה נחשב הזיקא דגופה או האם הגוף נחשב בגדר הצרורות של שעת הקפיצה.

ב"ק א': רצ"ד, שנ"ב (קטע "והנה לקמן").

הסברא ש"אורחי" אינו תנאי חיובי, אלא הכוונה היא שיש כאן העדר תנאי חיובי של אב אחר, ומצב כזה נחשב רגל.

ב"ק א': כ"ט סק"א (קטע "והנה יש לעיין" ולהלן שם).

בענין אם דבר שהוא יותר אורחי' מקרן תמה הרי הוא כבר בכלל רגל.

ב"ק א': כ"ט סק"א (קטע "מיהו לכאורה" ולהלן שם).

בענין אם ציור שהוא גם כוונתו להזיק וגם אורחי' הרי הוא בגדר קרן תמה או בגדר קרן מועדת או בגדר רגל.

ב"ק א': כ"ט סק"א, שט"ז.

בענין אם ציור שהוא גם משונה וגם יש הנאה להזיקה, הרי זה בגדר קרן תמה או בגדר שן.

ב"ק א': כ"ט סק"ב.

בענין אם ברגל יש תנאי שהבהמה תהי' מועדת מתחילתה או האם קרן תמה יכולה להתהפך לפעמים לרגל ע"י העדאה.

ב"ק א': רנ"ה סק"ד (קטע "ולפי דבריו"), שט"ז.

ב. רגל ברשות הרבים

דברי הרי"ף ששן ורגל פטורים ברה"ר משום דאורחיהו הוא.

ב"ק א': ע"ט, רנ"ט, רס"א, רס"ד* סק"ד, רס"ז, רס"ט סק"ב, רצ"ד, תש"כ בההערה הראשונה.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ע"ה סק"ג.

בענין אם מותר ללכת עם שורו ברה"ר בלי לשומרו.

ב"ק א': פ"ה.

ב"ב א': קצ"ה.

דברי הרא"ש שלפי דברי הרי"ף הנ"ל אם דרכה על עץ ארוך ברה"ר ושבר ברה"י, הרי הוא פטור.

ב"ק א': ע"ט סק"א, רס"א, רס"ד* סק"ג.

שגם ארי ברה"ר פטור בציור של רגל, אע"פ שלא אורחא הוא לתת לארי ללכת ברה"ר (ואע"פ שהטעם למה רגל פטורה ברה"ר הרי זה כי אורחא הוא לתת לבהמות להלוך ברה"ר).

ב"מ: פרק שנים אוחזין ע"ה סק"ג.

בענין אם רגל ברה"ר פטור אפילו בדיני שמים.

ב"ק א': ע"ט סק"ג, רס"א (קטע "והנה עיין בברכת שמואל").

ג. דינים שונים בנוגע לרגל

כשכשה באמתה.

ב"ק א': כ"ט סק"א בההערה, ובסק"ב ובההערה השני', רנ"ה סק"ד.

דברי הגרנ"ט שברגל (וכן בשן ובור) צריכים לשמור גם מרוח שהיא בגדר מצוי' ואינה מצוי' (ודלא כאש שצריכים לשמור רק מרוח מצוי' ממש).

ב"ק א': תרע"ו.

"מתגלגל מהו".

ב"ק א': ע"ט סק"א (קטע "וגם"),

רס"א (קטע "והנה כל דבריו"), רס"ד* סק"ז.

בענין כל המשנה ובא אחר והזיקו ברגל.

ב"ק א': רע"א, רפ"ח, ר"צ סק"ב.

בענין אם בהמה או עוף שאכלו בשר נחשב בגדר אורח'.

זבחים ב': תשצ"ט.

בענין אם אורחיהו של כלבים לאכול בשר.

זבחים ב': תשצ"ט.

רוב

בענין ספק ספיקא מטעם רוב, ע"י בערך ספק ספיקא - למה מהני ספק ספיקא.

בענין ע"א נגד רוב, ע"י בערך עד אחד - עד אחד נגד רוב וכו'.

בענין רובא וחזקה רובא עדיף, ע"י בערך חזקה - רובא וחזקה.

בענין מיגו נגד רוב, ע"י בערך מיגו - מיגו נגד רוב.

בענין חזקת מרא קמא נגד רוב, ע"י בערך חזקת מרא קמא.

בענין רוב וקרוב הולכים אחר הרוב, ע"י בערך קרוב.

בענין ברי נגד שמא שיש לו רוב, ע"י בערך טענה - ברי ושמא.

בענין ברי לי נגד רוב, ע"י בערך ברי לי - ברי לי נגד חזקה או שאר דברים המכריעים.

בענין רוב במקום תרי ותרי, ע"י בערך עדות - שאר כחות במקום תרי ותרי.

בענין אם רוב מהני להתיר אשת איש, ע"י בערך דבר שבערוה - דינים שונים.

א. בירור או גזירת הכתוב של התנהגות במקום ספק

ב. גדר רובא דאיתי' קמא וגדר רובא דליתי' קמן

ג. דיני רובא דאיתי' קמן

ד. דיני רובא דליתי' קמן

ה. דינים שונים בענין רוב

ב"ב א': ר"ד סק"א (קטע אחרון)
סק"ד, ר"ה, רי"א, רי"ד.

ב"ב ב': שמ"ד (קטע "מיהו דברי
הפ"י"), שמ"ה (סוף קטע ראשון
וקטע "מיהו אולי").

סימנים בענינים שונים: "בענין
חזקה דמעיקרא" (קטע "ועכ"פ").
"בענין עד אחד" (קטע "מיהו
נראה" וקטע "והנה אע"פ").

הסברא שאפילו אם רוב הוא בגדר גזירת
הכתוב של התנהגות אבל הטעם למה גזרה
כן התורה הרי זה משום המדה הקטנה של
הוכחה שיש בזה.

קידושין ד': שצ"ט סק"א (קטע
"מיהו לכאורה י"ל").

ב"ב א': ר"ד סק"א (קטע "גם
י"ל") סק"ה, ר"ה ("ויש לבאר"),
רי"א (קטע "מיהו יש לפקפק").

במקומות הנ"ל בב"ב א' כתבתי כן לענין
קרוב אבל לכאורה הה"נ לענין רוב.

שני דרכים בביאור הצד של בירור: א',
שרוב הוא בירור גמור. ב', שיש ברוב רק
מדה מסוימת של בירור, רק שהתורה גזרה
שזה נחשב מספיק בירור כדי שנסמוך על
מדה זו של בירור (ואין זה כוונת הצד של
גזיה"כ של התנהגות כי כוונת הצד ההוא
היא שהיכא שיש מדה מסוימת של בירור
התורה גזרה שנהוג כמו הרוב אבל אין
כוונתה לומר שנסמוך בשכלינו על ראיית
הרוב).

קידושין ד': שצ"ט סק"ג (קטע
"הנה כבר וכו'" ולהלן שם).

דברי רעק"א שגם השט"מ הנ"ל בשם
הרא"ש מודה שיש ברוב בירור קצת ושכבר
אינו נחשב מחצה על מחצה.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רפ"א*
(קטע "א" וקטע אחרון).

בענין שרוב מהני לטהר בספק טומאה
ברה"י.

כתובות א': קס"ב (קטע
"והש"ש"), שע"ז, שע"ח.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רפ"א*.

ו. רובא ככולא

ז. ביטול ברוב

ח. המחלוקת אם הולכים בממון אחר
הרוב

ט. קבוע

י. רבי מאיר חייש למיעוטא

א. בירור או גזירת הכתוב של התנהגות
במקום ספק

בענין אם רובא דלית" קמן, וכן רובא
דאית" קמן, הם בגדר בירורים, או האם הם
בגדר גזיה"כ של התנהגות במצב של ספק.

ודברי השט"מ בשם הרא"ש שגם
כשהולכים אחר הרוב עדיין נחשב ספק.

יבמות ג': ע"ג סק"ב.

כתובות א': קמ"ה סק"א (קטע
"וכהנ"ל" ולהלן שם), קע"ט סק"ד
(קטע אחרון), ר"ו סק"ב (קטע
"מיהו גם לפ"ז"), ר"ח, ר"ט (קטע
"ובענין מה שנקטו"), רי"ד, רפ"ו
סק"ג, ש"א סק"ג (קטע "ועי' בבית
שמואל"), שע"ב קטע אחרון,
שע"ח.

כתובות ב': קכ"ח (קטע "ולהלן"
וקטע "מיהו אולי"), ק"ל (קטע
אחרון), ק"מ סק"ב (קטע ראשון),
רל"ו (קטע "מיהו דברי"), רנ"ח
סק"א (קטע "ועוד כתב").

קידושין ד': רפ"ב (קטע ראשון),
שכ"ז סק"ה (קטע ראשון וקטע
"והנה בהמשנה"), שכ"ח (קטע
"והנה הפ"י"), של"ט סק"ד (קטע
"והנה לפי"), שצ"ט סק"א (קטע
אחרון) סק"ג (קטע "הנה כבר"
ולהלן שם).

ב"ק א': תקנ"ג סק"ד (קטע
"ובדברינו"), הוספות על פרק
המניח משנת תשע"ז ה' (קטע
"ואולי" ולהלן שם).

ב"מ: פרק שנים אוחזין נ"ח (קטע
"וצ"ל דשאני" ולהלן שם), רפ"א,
רפ"א*, רפ"ב (קטע "והנה
בחולין").

כתובות א': שע"ו סק"א.

דברי הבית אפרים שבתשע חנויות אם נמכר כל הבשר שבכל החנויות, קובעים את הרוב לפי הכמות של הבשר שהוא כשר והכמות שהוא אסור, ורק היכא שנמכר כמות שוה של בשר בכל חנות אזלינן בתר החנויות (צ"ע דגם בזה תיפוק ל' משום רוב בשר בצירוף כל הט' חנויות ולמה צריכים לדון מצד רוב חנויות, ולכאורה רק היכא שנמכר בהחנות הבודדת כמות של בשר ששוה כהכמות שנמכר בכל הט' חנויות האחרות קובעים על פי מספר החנויות). ולפ"ז ה"ה אם לא נמכר כל הבשר אלא רק חלק, אזלינן בתר רוב הבשר הנמכר. וכן היכא שנמכר רק חתיכה אחת של בשר והי' בהחנות הבודדת יותר בשר מכל התשע חנויות יחד קובעים על פי רוב הבשר. ודעותיהם של הכנסת יחזקאל והנר"ב בענין זה.

כתובות א': שע"ו סק"ב.

דברי הגר"ח שבהא דאזלינן בתר רוב דינינים (שהוא רובא דאיתי' קמן כדאיתא בחולין דף י"א ע"א) נאמרו שני דינינים, חדא שהרוב מכריע את הדין, ועוד שרובא ככולא וחשיב שיש פסק דין מכל הבית דין.

סנהדרין: כ"ו (קטע אחרון), קי"ז (קטע "והנה אם נאמר").

דברי תוס' שבני המיעוט של הדיינים הם כמי שאינם.

סנהדרין: כ"ז, פרק זה בורר ק' (ביאורו של מהר"ם חביב).

דברי תוס' שלא אזלינן בתר רובא דאיתי' קמן כשיוצא מזה תרתי דסתר.

כתובות ב': רנ"ח סק"א (קטע "ועוד כתב").

בענין היכא שיש ספק אם קרה תופעה של כל דפריש או אם קרה ציור של קבוע.

כתובות א': שס"ו (קטע "והקשה").

בענין שרוב מהני לטמא בספק טומאה ברה"ר.

כתובות א': שע"ח.

קושיית רעק"א שלפי השט"מ הנ"ל למה בספק טומאה ברה"ר הולכים אחרי רוב לצד הטומאה (כהנ"ל לעיל בסמוך), הלא הוי עוד בגדר ספק.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רפ"א*.

הקושיא שלפי השט"מ הנ"ל איך שייך "קהל ודאי" הלא אע"פ שרוב ביאות הן אחרי הבעל אבל אכתי נשאר הדבר בגדר ספק.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רפ"א* (קטע "ועוד כתב רעק"א").

ב. גדר רובא דאיתי' קמא וגדר רובא דליתי' קמן

דברי הקו"ש והגר"ח בענין מה הוא הקובע אם הרוב הוא רובא דאיתי' קמן או רובא דליתי' קמן.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רפ"ב (קטע "וע"ע באות פ"ג" ולהלן שם).

ב"ב א': ר"י.

בענין מה שמבואר בגמ' שרובא דאיתי' קמן עדיף מרובא דליתי' קמן.

ב"ב א': ר"ז, ר"י (קטע "ונראה").

בענין רובא דאיתי' קמן נגד רובא דליתי' קמן.

ב"ב א': רי"א (קטע "וכן יש").

שברובא דאיתי' קמן, היכא שנשאר רק שנים או אחד, אסור לאוכלם ולסמוך על הרוב שהי' קודם, משא"כ ברובא דליתי' קמן אפילו אם נשאר בהעולם רק אחד הרי הוא מותר.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רפ"ב (קטע אחרון).

ג. דיני רובא דאיתי' קמן

דברי הרש"ש שב"כל דפריש מרובא פריש" מצרפינן להרוב גם חתיכות שאינן בכלל הספק.

בענין רוב של מנהג בני אדם.

יבמות ג': י"ט.

כתובות א': קפ"ה.

סנהדרין: כ"ז (קטע ראשון).

ד. דיני רובא דלית' קמן

בענין רוב התלוי במעשה.

כתובות ב': קפ"ז.

קידושין ג': קכ"ד (קטע "ועוד כתב

הפ"י"), קכ"ד*.

בענין אם רוב מהני כשיש לו ריעותא (כגון

כשיש רוב נגד רוב, ורוב אחד עדיף מהשני,

דהרוב החלש פועל שהרוב הראשון נקרא

רוב שיש בו ריעותא).

יבמות ב': תקפ"ב.

סימנים בענינים שונים: "בענין

חזקה דמעיקרא" (קטע "ועי' בספר

שושנת העמקים").

ה. דינים שונים בענין רוב

החילוק בין רוב לבין חזקה דאתי מכה

רובא.

כתובות ב': ל"א.

בענין אם ספק עולה מותר בחוץ לארץ גם

כשיש רוב לצד האיסור.

קידושין ב': תט"ו.

בענין אם ספיקא דרבנן לקולא גם כשיש

רוב לצד האיסור.

קידושין ב': תט"ו ובהערה

הראשונה שם.

בענין היכא שיש רוב לצד האיסור, אבל

אין זה מספיק כדי לאסור, אלא הרי זה

נשאר מותר, רק שבהמקרה שלפנינו יש

ספק אם יש רק רוב לאיסור או האם כולו

לאיסור, האם זה אסור או לא. וכן בענין

היכא ששפיר מספיק ברוב כדי לאסור אבל

יש ספק אם יש רוב או אם הוי מחצה על

מחצה.

קידושין ב': חלק ההערות דף ל"ו

הערה ס"א.

ו. רובא ככולא

דברי הגר"ח שרובא ככולא מהני רק על

מעשה כניסה לבית המנוגע, אבל היכא

שלא נתקיים הדין של כניסה, רק שרוצים

לטמא אותו משום היותו נמצא בבית

המנוגע, וכמו היכא שנכנס דרך אחוריו, על

זה לא מהני רובא ככולא.

זבחים ב': תרי"ח.

שרובו ככולו שייך רק בזמן שכבר ישנו

לה"כולו" במציאות, דאז שפיר שייך לומר

שמה שנעשה ברובו הרי זה נחשב כאילו

נעשה בכולו, אבל לא היכא שנמצא כאן

רק רוב מהכל.

הוריות: ס"ב.

גדר ראשו ורובו.

סוכה: כ"ב סק"ג.

זבחים ב': תרט"ז.

ז. ביטול ברוב

דברי הקובץ שיעורים שהדין של ביטול

ברוב והדין של כל דפריש מרובא פריש

למדים שניהם מהפסוק דכתיב אחרי רבים

להטות.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רפ"א

(קטע "והנה השט"מ").

בענין אם יסוד הדין של ביטול ברוב הוא

ששם הרוב מתפשט על המיעוט מדין רובו

ככולו, או האם יסוד הדין הוא שאינו צריך

לחשוש להמיעוט והוי מדין הלך אחר

הרוב. ועי' להלן בסמוך כאן.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ר"פ סק"ב

(קטע "ובפסחים").

חומש: פר' בחקותי, כל אשר יעבר

תחת השבט (כ"ז, ל"ב) בהערה.

שיטת הרא"ש שבציוור של ביטול ברוב

אדם אחד רשאי לאכול את כל החתיכות

בבת אחת כי האיסור מתהפך להיתר,

ושיטת תוס' שאסור אפילו בזה אחר זה,

ושיטת הרשב"א שבזה אחר זה מותר אבל

בבת אחת אסור.

סוכה: ס"ג סק"א.

כתובות ב': רנ"ח סק"ב.

ב"מ: פרק שנים אוחזין רפ"ג.

בענין היכא שקרה ביטול ברוב, האם זה

שמכיר איזה מהם אסור צריך להודיע לאדם

זה שעומד לסמוך על הביטול.

ע"ז: ל"ד סק"א.

בענין ביטול ברוב על מחובר.

סוכה: ע"ט (קטע "עוד י"ל").

ח. המחלוקת אם הולכים בממון אחר הרוב

בענין אם לפעמים רוב מהני להוציא ממוחזק, ע"י בערך מוחזק - גדר הכח של מוחזקות.

בענין אין הולכים בממון אחר הרוב.

כתובות א': ר"צ.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ז בהערה השלישית.

ב"ב ב': שני"ז סק"ד.

ע"ז: ל"ד סק"ג.

בענין טעמו של רב שסובר שהולכים בממון אחר הרוב: האם הוא משום שמוחזקות היא חזקה שמשנתית, או האם הוא משום דס"ל שמוחזקות אינה בגדר חזקה חיובית.

כתובות א': ר"ו סק"ו בהערה (קטע "מיהו בתוס' בב"ק" וקטע "והנה הנתייה"מ").

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשע"ז ז'.

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ז בהערה השלישית (קטע "מיהו בתוס' לעיל" וקטע "והנה הנתייה"מ").

ב"מ: פרק שנים אוחזין ט"ז (קטע "וע"ע בתוס' בב"ק" וקטע "והנה הנתייה"מ").

ב"ב ב': רל"ט במילואים (קטע "מיהו תוס' בב"ק" וקטע "והנה הנתייה"מ").

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ד בהערה השלישית (קטע "מיהו תוס' בב"ק" וקטע "והנה הנתייה"מ").

עוד בענין שיטת רב.

קידושין ד': שצ"ד סק"ב (קטע "גם י"ל דהשתא").

הסוכרים שביטול ברוב יכול רק להוריד שם, אבל לא להוסיף שם, וכגון היכא שחוט שלא נעשה לשם ציצית נתערב בחוטין ששפיר נעשו לשם לציצית.

סוכה: ע"ט (קטע "ובטעמא דמילתא" וקטע "והנה רש"י").

ב"מ: פרק שנים אוחזין ר"פ סק"ב (קטע "ולכאורה סברת").

חומש: פרי' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב).

דברי הרמב"ן ש"התירא לא בטל".

ב"מ: פרק שנים אוחזין ר"פ סק"ב סק"ג.

חומש: פרי' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב).

דברי ר"ת שמחלק בנוגע ל"חוזר וניעור" בין סופו לגדול ולהתברכות לאין סופו לגדול ולהתברכות.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ר"פ.

בענין אם הדין שבר"י אינה מתבטלת הוא דין דאורייתא או דין דרבנן.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ר"פ סק"ב (קטע אחרון).

חומש: פרי' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב) בהערה (קטע אחרון).

בענין אם הדין שדבר חשוב אינו מתבטל הוא דין דאורייתא או דין דרבנן.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ר"פ סק"ב (קטע אחרון).

חומש: פרי' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב) בהערה (קטע אחרון).

בענין אם הדין שדבר שבמנין אינו מתבטל הוא דין דאורייתא או דין דרבנן.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ר"פ סק"ב (קטע אחרון).

חומש: פרי' בחקותי, כל אשר יעבר תחת השבט (כ"ז, ל"ב) בהערה (קטע אחרון).

בענין אם רב הולך בממון אחר הרוב גם בכרי וברי, וכן בשמא ושמא, או האם רק כשהמוציא (שהוא בעל הרוב) טוען ברי והמוחזק הוא שמא.

ב"ק א': שנה, הוספות על פרק המניח משנת תשע"ז י'.

שרב סובר שהולכים בממון אחר הרוב גם לפי סומכוס, דהיינו שבכה"ג סומכוס אינו אומר יחלוקן.

כתובות א': רפ"ו סק"ג.

ב"ק א': תקנ"ג סק"ד.

ב"מ: פרק שנים אוחזין נ"ח (קטע "ברם עי' בכ"ב" ולהלן שם).

שיטת רבינו תם שגם רב סובר שאין הולכים בממון אחר הרוב, ורק במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הרי הוא סובר שהולכים בממון אחר הרוב.

ב"ק א': בהוספות על פרק המניח משנת תשע"ז ו' - י'.

"ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא" (ב"ק דף כ"ז ע"א): ביאור הציור הזה, וכן ביאור הציורים שכתבו רש"י ותוס' בהא דאמרינן נפ"מ למקח וממכר.

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשע"ז ה', ט' (קטע "והנה תוס' לעיל בסמוך" ולהלן שם).

בענין "דמים מודיעים", ובענין אם רב מודה שרוב אינו עדיף ממוחזק כשהדמים מודיעים כטענת המוחזק.

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשע"ז י' (קטע "והנה תוס' להלן" וקטע "ברם גם לפ"ו").

בענין טעמו של שמואל שסובר שאין הולכים בממון אחר הרוב: האם הוא משום דס"ל שמצרפים את המיעוט להחזקה החיובית של מוחזקות, או האם הוא סובר שאין הולכים בממון אחר הרוב אפילו אם מוחזקות אינה בגדר חזקה חיובית.

כתובות א': ר"ו סק"ו בהערה (קטע "ועי' גם במהר"ם" וקטע "מיהו בתוס'").

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשע"ז ה' (קטע אחרון).

ב"ק ב': המשך פרק מרובה מ"ז בהערה השלישית (קטע "ועי' עוד במהר"ם" וקטע "מיהו בתוס'").

ב"מ: פרק שנים אוחזין ט"ז (קטע ראשון וקטע "וע"ע בתוס' בב"ק") ובהערה שם.

ב"ב א': ר"ד סק"ב.

ב"ב ב': רל"ט במילואים (קטע "ועי' עוד במהר"ם" וקטע "מיהו בתוס'"), שצ"ב סק"ב, שצ"ג סק"א (קטע "הנה הפ"י").

סנהדרין: כ"ז, פרק זה בורר מ"ד בהערה השלישית (קטע "ועי' עוד במהר"ם" וקטע "מיהו בתוס'").

בענין אם אומרים אין הולכים בממון אחר הרוב גם ברובא דאיתי קמן.

כתובות א': קמ"ה סק"א (קטע אחרון), ר"ו סק"א (קטע "והקונטרס") סק"ה, שפ"ט סק"א (קטע "גם י"ל שלא"), שצ"ד (קטע אחרון).

ב"ק א': פ"ו* (קטע ראשון), שני"ז.

סנהדרין: כ"ז (קטע "ודע עוד" וקטע אחרון).

דברי תוס' בסנהדרין שרק ברובא לדדיא לא אזיל שמואל בממון בתר רוב.

כתובות א': קפ"ה, שע"ו סק"ב, שפ"ט סק"א (קטע "גם י"ל כשיטת"), שצ"ד (קטע "ג").

כתובות ב': רצ"ב (קטע "וצ"ל").

קידושין ג': קכ"ד* (קטע "וע"ע בתוס' בסנהדרין").

קידושין ד': שצ"ד סק"ב (קטע אחרון).

ב"ק א': שנה, תקנ"ח סק"א.

סנהדרין: כ"ז.

שלהוציא ממוחזק הרי זה נחשב יותר קשה מלהקל באיסורין כמו שרואים מזה שרוב מהני באיסורין אבל לא להוציא ממוחזק.

קידושין א': י"ט (קטע "ובהגות").

בענין אם הולכים בקנס אחר הרוב, דהיינו האם מוציאים קנס ע"י רוב.

כתובות ב': שכ"ה.

דברי תוס' בכתובות דף ט"ו שמוחזקות מהני רק כשהוא בא לידו בהיתר, ודברי התה"ד דהיינו רק כשיש רוב נגד המוחזקות, דרק אז מהני המוחזקות רק כשהוא בא לידו בהיתר, אבל נגד מיגו, או לענין לא לומר כל דאלים גבר, מהני כל מוחזקות, ולכן מהני מוחזקות בשנים אוחזין בטלית.

כתובות א': ש"צ.

בענין היכא שאדם זה קונה רוב שווריו לרדיא, אבל רוב המקחים שהוא עושה הם לשחיטה, דכנגד פעם אחת שהוא קונה מאה לרדיא הרי הוא קונה כמה פעמים לשחיטה, האם יש כאן רובא לרדיא.

ב"ק א': תקנ"ח סק"א.

הקושיא איך מדאורייתא מוציאים ממון מן הלוחה בלי לקיים את השטר, הלא "לא חציף איניש לזיופי" הוא כמו רוב ואין הולכים בממון אחר הרוב.

גיטין: חלק ההערות דף ג' הערה ט'.

ביאור הציור של "גברא דזבין להא ולהא.

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשע"ז ח'.

משמעות דברי רש"י בב"מ דף כ"ד ע"ב בד"ה מי קתני וכו' שאין הולכים בממון אחר הרוב גם כשאין הרוב בא להוציא ממוחזק.

ב"ק א': בסוף הכרך הוספות על דף מ"ו ז' (קטע "והנה ברש"י").

ט. קבוע

בענין אם הולכים אחרי חזקה כשהדבר הוא קבוע, ע"י בערך חזקה - כללי.

בענין אם הגדר של כל קבוע כמחצה על מחצה דמי הוא שאע"פ שבאמת יש רוב אבל בכל זאת התורה אמרה לא ללכת אחרי הרוב, או האם הכוונה היא שהתורה

אמרה שחשבינן כאילו במציאות אין כאן רוב.

כתובות א': שס"ו בהערה הראשונה, שע"ב (קטע ראשון).
קידושין ד': שכ"ו.

בענין אם גם ברובא דלית' קמן נאמר דין של קבוע (עיי"ש הציור).

ב"ב א': ר"י (קטע "וע"ע").

דברי תוס' שקבוע הוא כמחצה על מחצה רק אם הקבוע ניכר במקומו.

גיטין: פרק המביא גט רי"א.

ב"מ: פרק שנים אוחזין ר"פ סק"א (קטע "מיהו י"ל").

שכשאין האיסור ניכר במקומו הרי זה נחשב מיהא בגדר קבוע מדרבנן, ואפילו אם פריש גזרינן שמא יקח מן הקבוע.

שבת: שגגות, ו'.

כתובות א': שס"ח סק"ב.

גדר מתי נקרא קבוע ומתי נקרא פריש.

כתובות א': שס"ו (קטע "והקשה הרא"ה"), ש"ע סק"ג, שע"ה.

בענין היכא שנתערבה בהמה טריפה בכשירות, וחצי בהמה פירשה באופן שיש על החצי ההוא ההיתר של כל דפריש מרובא פריש, האם זה מועיל להתיר את החצי השני שהוא קבוע.

כתובות א': רצ"ט (קטע "א"), שע"ב (קטע "והנה הש"ש").

ב"מ: פרק שנים אוחזין רע"ד (קטע "א"), רפ"א* (קטע "והנה כבר").

בענין "זורק אבן לגו".

כתובות א': שע"ט.

י. רבי מאיר חייש למיעוטא

ע"י עוד בענין חיישינן למיעוטא בערך חזקה - רובא וחזקה.

בענין שלפי רבי מאיר חיישינן למיעוטא רק מדרבנן.

גיטין: פרק המביא גט ל' (קטע "וע"ע").

קידושין ד': שצ"ט סק"ב סק"ג.

שאפילו רבי מאיר שחושש למיעוטא אינו חושש למיעוט שאינו שכיח.

יבמות א': י"ח.

יבמות ב': תק"פ (קטע "ועיין"), תקפ"א.

גיטין: חלק ההערות דף ב' הערה כ"ג.

דברי תוס' ביבמות דף ס"ז ע"ב שרבי מאיר אינו חושש למיעוטא ברובא דאית' קמן.

נדרים: פרק כל כנויי פ"ו סק"ה.

גיטין: חלק ההערות דף ב' הערה כ"ג.

בענין אם רבי מאיר חושש למיעוטא במקום מצוה.

יבמות ב': תקפ"א.

שאע"פ שרבי מאיר חושש למיעוטא אבל מודה הוא שמכריעים על פי ספק ספיקא.

יבמות א': י"ח.

יבמות ב': תק"פ (קטע "ועיין"), תקפ"א.

שגם ר"מ אינו חושש למיעוטא כשיש גם רוב וגם חזקה דמעיקרא.

קידושין ד': שפ"ח (קטע "ועי' בפ"י").

רובע

בענין האיסור הנאה שיש על שור רובע ועל שור שנרבע.

קידושין ג': קע"ד.

ב"ק א': תק"ל.

דברי הריטב"א שרובע ונרבע אסורים גם לפני הגמר דין משא"כ נוגח אסור רק לאחר שנגמר דינו.

קידושין ג': קע"ד (קטע "וע"ע בריטב"א").

בענין שרובע נקרא אין פסולו בקודש.

זבחים ב': תרפ"ג.

בענין מה שרובע אינו משלם את הכופר.

ב"ק א': תק"י - תקי"ב.

"להוציא את הרובע" (למזבח).

ב"ק א': תק"ט.

"פלוני רבעני".

יבמות ב': תכ"ו - תכ"ט, תקכ"ו.

גיטין: פרק המביא גט רמ"ד סק"ז, רמ"ה סק"א.

ב"ב ב': פרק יש נוהלין קע"ו (קטע "ועי' בחי' הגר"ח").

סנהדרין: ע"ו*, ע"ז.

בענין למה "פלוני רבעני לאונסי" לא חשיב עדות שאי אתה יכול להזימה שהרי אם יזימו אותו הרי זה מהווה גם הכחשה על עיקר העדות ובכה"ג יש אומרים שאין נוהג הדין של הזמה.

סנהדרין: כ"ג (קטע "ב. לקמן").

"פלוני רבע שורי".

סנהדרין: ע"ח.

רודף

משמעות דברי תוס' שלא רק בא במחותרת, אלא גם בנוגע לרודף אחרי נפשות אמרינן שאדם נהרג על שם שסופו לרודף ולהרוג, ושממילא מותר להורגו אפילו אם עוד לא התחיל לרודף אחר נפשות, כמו בבא במחותרת.

סנהדרין: שמ"ח (קטע "ברם עיין בתוס'").

ע"ז: ק'.

שנאמרו ב' דינים ברודף: א', דין עונש אפילו היכא שלא שייך לדאוג להצלת הנרדף (כגון בגוי שרודף אחר גוי, וע"ע להלן בסמוך כאן). ב', דין הצלת הנרדף אפילו היכא שלא שייך דין עונש (כגון בקטן הרודף, ועי' להלן בסמוך כאן).

כתובות ב': תע"ח.

ב"ק א': הסוגיא של אשו משום חציו ל"ה סק"ב.

סנהדרין: שמ"ט (קטע "ועי' באמרי משה" וקטע אחרון).

בענין אם הורגים גוי הרודף גוי.

כתובות ב': תע"ח (קטע "ועי' באמרי משה" וקטע אחרון).

ב"ק א': הסוגיא של אשו משום חציו ל"ה סק"ב.

סנהדרין: שמ"ט (קטע "ועי' באמרי משה" וקטע אחרון).

בענין המחלוקת אם הורגים קטן הרודף.

כתובות ב': תע"ח.

מצילין אותה בנפשו של המאנס כיון שסו"ס הרי היא עושה מרצון.

כתובות ב': של"ו סק"א (קטע ראשון וקטע "ברם עי' ברמב"ן").

דברי היד רמה שבא במחתרת או רודף נשאר פטור על הכלים ששבר בתוך מחתרתו ובשעת רדיפתו גם אחרי שהפסיק מלרדוף אע"פ שירד ממנו או החיוב מיתה וא"א להורגו.

כתובות ב': תכ"ד (קטע "וע"ע ביד רמה").

בענין למה צריכים מיעוט כדי למעט שהרודף לחלל את השבת אינו נהרג.

סנהדרין: שנ"ב*.

שהרודף אחרי טריפה להורגו אינו נהרג..

סנהדרין: שנ"ב*.

רוח הקודש

שענוה ושפלות מביאין לידי רוח הקודש.

חומש: פ' חיי שרה, והי' הנער אשר אמר אלי' (כ"ד, י"ד) [ב] (קטע "מיהו").

דברי המהרש"א שנביאים נאמרו בהכח של נבואה, אבל כתובים נאמרו רק בהכח של רוח הקודש.

חומש: פ' וזאת הברכה, "עוד בענין השמונה פסוקים" [ב] (קטע "ועי' בחידושי הגרי"ז").

רוצח

בענין אם לרוצח יש חלק לעולם הבא, עי' בערך עולם הבא - אלו שאין להם חלק לעוה"ב בגלל עבירות שבין אדם לחבירו.

א. גדר ודיני העבירה של לא תרצח

ב. דיני מעשה רציחה

ג. גרם רציחה

ד. מאבד עצמו לדעת

ה. הרג טריפה, וטריפה שהרג

ו. גואל הדם

ז. חיוב ממון ביחד עם הרציחה

א. גדר ודיני העבירה של לא תרצח

בענין למה צריכים את הלאו של לא תרצח

ב"ק א': הסוגיא של אשו משום חציו ל"ה סק"ב (קטע אחרון).

סנהדרין: שמ"ט.

משמעות דברי הרמב"ם שגוי אינו מצווה להרוג רודף (מיהו אכתי יכול להיות שיש לו רשות להורגו).

סנהדרין: שמ"ח (קטע "והנה עיין ברמב"ם" ולהלן שם).

בענין המחלוקת אם רודף צריך התראה.

כתובות ב': תע"ח.

סנהדרין: ס"ז (קטע "ועיין בדף ע"ב ע"ב"), שמ"ט.

שאפילו אם רודף א"צ התראה אבל בכל זאת צריכים להזהירו. ובענין אם הטעם הוא משום שאם יכול להציל ע"י האזהרה הרי זה כמו היכא שיכול להציל באחד מאבריו של הרודף.

סנהדרין: ס"ז (קטע "והנראה לומר"), שמ"ח (קטע "וכן א"ש").

ובהערה השלישית.

דברי המזרחי ש"הבא להורגך השכם להורגו" נוהג אפילו אם הוא יכול להציל את עצמו באחד מאבריו של הרודף, משא"כ היכא שהוא רוצה להרוג רודף שרודף אחרי אדם אחר אסור להרוג את הרודף היכא שהוא יכול להציל את הנרדף באחד מאבריו של הרודף.

סנהדרין: שמ"ח בהערה השני'.

דברי הריב"ש שכתב כהנ"ל שהנרדף עצמו אינו צריך להזהיר את הרודף, ובטעם הדבר כתב משום שהוא בהול.

סנהדרין: שמ"ח בהערה השלישית.

בענין היכא שמתפק אם הלה רוצה להרוג האם מותר להרגו.

סנהדרין: שמ"ו.

ע"ז: ק'.

שדוקא אם נהפך זמרי והרגו לפנחס הי' פטור, אבל אדם אחר הי' מתחייב כי פנחס הי' רודף ברשות בגלל הדין של קנאים פוגעים בו (ושצ"ע למה הנרדף שונה בזה משאר אנשים).

סנהדרין: שנ"א.

שאע"פ שפיתוי קטנה אונס אבל יתכן שאין

הלא בכל רציחה יש חבלה והרי יש כבר
לאו על חבלה (לא יוסיף).

חומש: פר' יתרו, לא תרצח (ח',
י"ג) [א].

בענין שאפילו את"ל שיש איזו סיבה למה
הוצרכה התורה לפרט את הציור של רציחה
אבל עדיין קשה למה מנו מוני המצות את
לא תרצח כמצוה נפרדת במנין תרי"ג, הלא
רציחה היא ציור פרטי של חבלה, ואין
מונים את הפסוק של הציור הפרטי כמצוה
בפני עצמה במנין תרי"ג אלא מונים רק את
הלאו הכללי (לא יוסיף, פן יוסיף, להכותו).

חומש: פר' יתרו, לא תרצח (ח',
י"ג) [א] (קטע "מיהו אכתי
קשה").

שהלאו של לא תרצח אינו על הענין של
חבלה אלא על הענין המיוחד של הפסד
חיותו, ועל שהרוצח הוציאו מן העולם.

חומש: פר' יתרו, לא תרצח (ח',
י"ג) [א] (קטע "מיהו לכאורה"
וקטע "ותירון זה מיישב").

בענין אם רציחה נחשבת עבירה שבין אדם
לחבירו כי יסוד העבירה הוא העוול שהוא
עושה לחבירו, או האם היא נחשבת עבירה
שבין אדם למקום כי יסוד העבירה הוא מה
שהוא מקלקל את ישוב עולמו של הקב"ה.

חומש: פר' נח, ואך את דמכם
לנפשתיכם (ט', ה') [א] סק"ג
(קטע ראשון ולהלן שם). פר' יתרו,
לא תרצח (ח', י"ג) [ב].

המחלוקת בין תוס' לרבינו יונה בענין אם
המלבין פני חבירו ברבים נחשב אביזרייהו
דרציחה.

כתובות ב': ל"ב.

ב"ק א': תשמ"א.

אבות: קמ"ז סק"א.

בענין אם רוצח נחשב רשע דחמס.

סנהדרין: פרק זה בורר מ"ז (קטע
"מיהו אכתי").

בענין אם אסור או מותר או מצוה להכות
ולבזות ולרצוח מי שאינו עושה מעשה
עמך.

ב"ק ב': קמ"ה.

סנהדרין: קפ"ג, שי"ב.

אבות: קנ"ג*.

חומש: פר' וישב, והיא שלחה אל
חמי' (ל"ח, כ"ה) סק"ח. פר' יתרו,
לא תרצח (כ', י"ג) [א] (קטע "ב"
וקטע "מיהו יש להעיר").

בענין אם בספק מחויב מיתת ב"ד מה שאין
הורגים אותו הרי זה משום ספק איסור של
לא תרצח או האם זה משום ספק הוצאת
נפש מבעלי שאינה יותר קלה מהוצאת
ממון.

כתובות א': ש"פ.

בענין הלאו של לא תקחו כופר לנפש
רוצח.

כתובות ב': תק"ג.

ב"ק ב': קנ"א.

סנהדרין: ק"כ.

ב. דיני מעשה רציחה

בענין אם כחו כגופו גבי רציחה הוא ציור
של אב או ציור של תולדה.

ב"ק א': מ"א.

בענין כח כחו וכח שני.

ב"ק א': רנ"ג.

בענין אם "אשו משום חציו" מחייבו מיתה
משום רציחה כמו שמחייבו בנזקי ממון.

ב"ק א': נ"ז*, הסוגיא של אשו
משום חציו כ"א.

דברי הגר"ח שהיכא שזרקו אדם על תינוק
והרג אותו אין הנזק נחשב בגדר רוצח
(באונס) אלא הרי הוא כאבן ביד הזורק.

כתובות א': פ"ה.

ב"ק א': תשי"ח (קטע "מיהו
העירוני").

בענין הכוהו עשרה בני אדם בעשרה
מקלות.

שבת: מלאכות, ק"ד סק"א.

כתובות ב': תק"ב (קטע "ועיי'
בסנהדרין" [דמשמע שנחשב
שהראשונים לא הוציאו אפילו
מקצת נפש]).

קידושין ג': חלק ההערות דף מ"ג הערה ח'.

ב"ק א': קע"ג, ר"א סק"ג, רנ"ב סק"א, שמ"ט, ש"ג, תקט"ז.

בענין הכוהו עשרה בני אדם במקל אחד.

קידושין ג': חלק ההערות דף מ"ג הערה ח'.

ב"ק א': קע"ג סק"א, קצ"ט.

בענין היכא שהנרצח קירב את מיתת עצמו ע"י פירכוס או שבלבלתו הרוח.

שבת: מלאכות, ק"ד סק"א.

בענין זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסיף.

ב"ק א': רנ"ב סק"א.

שהאדם שעשה את הנרצח להרוג הרי הוא זה שמתחייב משום רציחה ולא זה שהפקיע מהנרצח את הדין ממון.

ב"ק א': רנ"ב סק"א.

בענין "אמדוהו (למלקות) ומת תחת ידו (של השליח ב"ד) הרי הוא (השליח ב"ד) פטור".

ב"ק ב': קנ"ו.

ג. גרם רציחה

שאם סגר את חבירו בחדר אטום עד שמת מחוסר אויר הרי זה כמו היכא שכפתו ומת ברעב דפטור משום דהוי רק גרמא..

שבת: מלאכות, ק"ו.

בענין סוגים שונים של גרם רציחה.

חומש: פ' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [ג].

בענין אם עוברים בלאו דלא תרצח על גרם רציחה.

חומש: פ' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [ג] (קטע "עוד יש להעיר").

בענין מנלן שעל גרם רציחה הרי הוא חייב מיתה בידי שמים.

חומש: פ' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [ג] (קטע "והנה י"ל עוד").

בענין אם רוצח ע"י גרמי פטור מממון.

ב"ק א': הסוגיא של אשו משום הציו כ"א.

בענין אם האומר לחבירו להרוג, חייב מיתה בדיני שמים, וכן האם הוא עובר על הלאו של לא תרצח.

חומש: פ' יתרו, לא תרצח (ח', י"ג) [ד].

ד. מאבד עצמו לדעת

שהמאבד עצמו לדעת חייב מיתה לשמים.

(כתובות ב': תק"ג).

(ב"ק ב': קנ"א).

סנהדרין: קכ"א.

חומש: פ' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [א] סק"ב.

בענין דברי הרמב"ם שכלל מאבד עצמו לדעת עם הדברים שחייב עליהם מיתה לשמים אבל אין ב"ד ממיתים אותם.

ב"ק ב': רכ"ה.

חומש: פ' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [א] סק"ב.

שהמאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ט.

אבות: שט"ו (קטע "וגם מאחיתופל").

בענין אם מאבד עצמו לדעת עובר בלא תרצח.

כתובות ב': תק"ג בההערה הראשונה.

ב"ק ב': קנ"א בההערה הראשונה, רכ"ה (קטע "והא").

סנהדרין: קכ"א.

חומש: פ' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [א] סק"א.

בענין אם מותר להרוג את עצמו כדי שלא לעבור על הג' חמורות (או עבירה אחרת).

אבות: קנ"ב.

חומש: פ' נח, ואך את דמכם לנפשתיכם (ט', ה') [ב].

בענין אם מותר להרוג את עצמו כדי שמיתתו תהי' כפרה על עבירה שעבר.
 חומש: פר' נח, ואך את דמכם
 לנפשתיכם (ט', ה') [ב] (קטע
 "ועוד הביא").

ה. הרג טריפה, וטריפה שהרג

בענין למה טריפה שהרג פטור ממיתה.

ב"ק א': תקי"ח.

ב"ק ב': קנ"ד, ר"ט, רכ"ה.

מכות: כ"ב (קטע "שוב הקשה
 הרמב"ן על הא").

חומש: פר' נח, ואך את דמכם
 לנפשתיכם וגו' (ט', ה') [א]
 בהערה.

בענין מה שהורג את הטריפה פטור
 ממיתה.

ב"ק א': ש"נ.

ב"ק ב': ר"ט, רכ"ה.

שיטת תוס' והיד רמה שאם עשה אדם
 לטריפה הרי הוא נחשב רוצח וחייב מיתה.

ב"ק א': ש"נ.

ב"ק ב': רכ"ה.

ו. גואל הדם

"רוצח גואל הדם את הרוצח", רשות או
 מצוה.

סימנים בענינים שונים: "סוטה" ט'
 (קטע ראשון וקטע "מיהו באמת").

דברי הרמב"ם שגואל הדם אינו יכול
 למחול להרוצח.

כתובות ב': תק"ג.

ב"ק ב': קנ"א.

סנהדרין: קכ"א.

שהגואל הדם הוא זה שטוען בכ"ד נגד
 הרוצח, וממילא אם הרוצח נפטר הרי זה
 נקרא לחובתו של הגואל הדם.

סנהדרין: רי"ד.

ז. חיוב ממון ביחד עם הרציחה

דברי הגרי"ז שאע"פ שרוצח פטור מממון
 משום קלב"מ, ומש"ה הרי הוא פטור גם
 מממון אחר שהזיק בשעת הרציחה, ולא רק
 מדמי הנהרג, אבל ההורג שלא במתכוין
 פטור מממון משום השם של מכה אדם,

ולא משום קלב"מ, והרי הוא פטור רק
 מדמי הנהרג אבל לא מממון אחר.

כתובות ב': תפ"ו סק"ב סק"ג,
 תפ"ז.

ב"ק א': נ"ז*, סוגיית אשו משום
 חציו כ"א.

בענין היכא שהזיק אותו לפני שרצח אותו,
 וכגון שסימא את עינו ואח"כ הרגו, האם
 הוא חייב לשלם ממון על מה שסימא את
 עינו.

כתובות ב': תק"ב (קטע "והנה
 להלן" ולהלן שם).

רחבעם בן שלמה.

בענין מה שנקרא נער.

אבות: פרק ראשון ג' סק"ב (קטע
 "מיהו עי' ברש"י").

חומש: פר' כי תשא, ומשרתו
 יהושע בן נון וגו' (שמות ל"ג י"א)
 (קטע "מיהו עי' ברש"י").

דמויות ותקופות: יהושע א' סק"ג
 (קטע "מיהו עי' ברש"י").

ריבית

בענין שהמלוה והלוה והעדים שסידרו
 הלואה בריבית הרי הם פסולים לעדות, עי'
 בערך עדות - פסול רשע, ופסול רשע
 דחמס.

א. גדר ריבית

ב. בענין אם הלוח חייב באמת לשלם
 את הריבית, ודיני מעות הריבית

ג. מלוה לעבד ועכו"ם

ד. חומרת הלאו

א. גדר ריבית

בענין אם ריבית גמורה הוא רק כשהסכימו
 בשעת ההלואה או האם גם אם הסכימו
 אח"כ.

קידושין א': פ"א סק"א סק"ד.

השיטה שלריבית גמורה לא מספיק אם
 המלוה מרויח אלא צריכים שהלוה מפסיד.

קידושין א': פ"א סק"ג, פ"א*.

השיטה שלא חשיב ריבית גמורה היכא
שגם הלואה קיבל חוץ ממה שהפסיד.

קידושין א': פ"א סק"ג.

הגדר של "הערמת ריבית" לעומת "אבק
ריבית".

קידושין א': ע"ט.

דברי הרשב"א בביאור למה קבלת קידושי
אשה אינה נחשבת ריבית גמורה.

קידושין א': ק"י (קטע "ועכ"פ").

בענין אם קבלת "קנין איסור" נחשבת בגדר
ריבית גמורה.

קידושין א': פ"א סק"ג (קטע
אחרון) סק"ד (קטע "וצ"ל"), ק"י
קטע "ועכ"פ").

הסברא שאפילו אם "קנין איסור" יכול
להחשב ריבית גמורה, אבל בכל זאת בנוגע
לאבק ריבית התנו רבנן שרק דבר של ממון
יהי' אסור משום אבק ריבית.

קידושין א': פ"א סק"ד (קטע
"וצ"ל").

דברי הריטב"א בשם הרמב"ן שאם המלוה
אומר להלוה תן מנה לפלוני בגלל המעות
האלו שאני מלוה לך הרי זה ריבית גמורה.

קידושין א': צ"ח סק"ב (קטע
ראשון).

**ב. בענין אם הלואה חייב באמת את
הריבית, ודיני מעות הריבית**

בענין אם הלואה חייב באמת לשלם את
הריבית (רק שאסור לו לשלם מפני
האיסור). ואפילו אם אין הלואה חייב אבל
אם שילם האם המלוה קונה את הריבית.
ואפילו אם אינו קונה בעל כרחו של הלואה
אבל האם מהני מה שהלואה מוחל להמלוה
את הריבית שכבר נתן לו לענין שהמלוה
לא יצטרך להחזירו.

קידושין א': ע"ז (קטע "ויש
ליישב"), פ' סק"א סק"ג, פ"א*.

ב"ק ב': רס"ג, ר"פ.

סנהדרין: פרק זה בורר כ"ז.

דברי הקו"ש בענין אם הלואה מתחייב בכל

הריבית שכתוב בתוך השטר בשעת
ההלואה ומש"ה גם הסכום של הריבית
נחשב מלוה בשטר, או האם הוא מתחייב
בכל פורתא ופורתא בבוא הזמן וממילא
הסכום של הריבית נחשב מלוה על פה.

ב"ב ב': פרק יש נוהלין ס"ח
סק"ג.

שכיון שהלואה אינו משלם את הריבית, הרי
המלוה יכול לגבות את חובו מיד, אפילו
אם הלואה לזמן, כי נתינת הריבית נחשבת
לכה"פ בגדר תנאי, והרי לא נתקיים התנאי.

קידושין א': פ' סק"ה.

בענין היכא שקידש אשה בריבית קצוצה
שגבה, האם האשה מקודשת.

קידושין א': פ'.

ג. מלוה לעבד ועכו"ם

בענין אם "אחיד" ממעט את המלוה לעבד
בריבית מאיסור ריבית.

גיטין: פרק המביא גט שע"ד (קטע
"והנה יש לעיין").

אבות: כ"ו סק"א (קטע "שוב
ראיתי").

דברי תוס' בשם ר"ת בענין מה שנהגו
עכשיו להלות מעות לעכו"ם בריבית.

אבות: שנ"ב* (קטע "ובשו"ת
מהר"ם אלשקר").

ד. חומרת הלאו

שהמלוה אינו לוקה כי הלאו ניתן
לתשלומין.

ב"ק א': הוספות על פרק המניח
משנת תשס"ב (שלפני אות ת"ו)
י"ד.

דברי המל"מ שלפ"ז גם העדים שבאים
מכח המלוה אינם לוקין, ודברי הגידולי
תרומה ששפיר לוקין.

ב"ק א': הוספות על פרק המניח
משנת תשס"ב (שלפני אות ת"ו)
אות י"ד.

דברי הרא"ש שמשתפק אם העדים עוברים
כבר בשעה שרואים את ההלואה או האם

הם עוברים רק בשעה שהם חותמים על השטר.

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשס"ב (שלפני אות ת"ו) ט"ו (קטע "והקצה"ח").

דברי המל"מ שחתימת השטר נחשבת מעשה וממילא הרי הם לוקין ואין כאן משום לאו שאין בו מעשה.

ב"ק א': הוספות על פרק המניח משנת תשס"ב (שלפני אות ת"ו) י"ד.

בענין שמלוה בריבית נחשב בגדר אינו עושה מעשה עמך.

אבות: צ"ה (קטע "והנה בסנהדרין").

ריפוי (תשלומי ריפוי)

בענין אם החיוב הוא לרפאותו ממש, או לשלם לו דמי ריפוי, או להשלים לו את ההוצאות שגרם לו להוציא על ריפוי.

גיטין: פרק המביא גט שפ"ב, שפ"ב*.

ב"ק א': תכ"א סק"א.

ב"ק ב': ק"פ.

דברי הרמב"ם שכדי לדון ריפוי ושבת מספיק בהדיטות.

ב"ק ב': קס"ח.

סנהדרין: י"ט.

דברי הדברי יחזקאל שהחיוב של נזק ושבת של עבד כנעני הרי הם חיובים ישירים להאדון, אבל החיובים של ריפוי וצער הרי הם חיובים להעבד רק שמה שקנה עבד קנה רבו.

גיטין: פרק המביא גט שפ"ב*.

עוד בענין תשלומי ריפוי בעבד כנעני.

גיטין: פרק המביא גט שפ"ב*.

ב"ק ב': ר"ג.

בענין יסוד הפטור של ריפוי בהמה.

ב"ק א': תכ"א.

ב"ק ב': המשך פרק הגוזל קמא כ', כ"ד, דינא דגרמי (בסוף הכרך) ז'.

בענין היכא שנפחתה השויות של הבהמה מחמת שהיא צריכה ריפוי, האם תשלומי

הריפוי בכה"ג הם בכלל נזק או בכלל ריפוי.

ב"ק א': תכ"א סק"ב.

ריש גלותא

בענין הדין שרשות ריש גלותא לדון מהני לפטור את הדיין אם טעה, וכן שרשותו מהני כדי שיוכל הדיין לדון בע"כ של הבע"ד, עי' בערך דיינים – רשות נשיא וריש גלותא.

א. כללי

ב. הפקרו הפקר

א. כללי

שהריש גלותא צריך להיות מיהודה, ובענין אם זה מעכב.

סנהדרין: ל"ו סק"א.

אבות: רט"ז (קטע אחרון).

שהריש גלותא אינו מוכרח להיות תלמיד חכם.

קידושין ב': שצ"ו (קטע "ואולי יצויר").

סנהדרין: קע"ה (קטע "ואולי יצויר").

הוריות: קפ"ו (קטע "ואולי יצויר").

בענין אם גם בריש גלותא נוהג הדין כבוד שנוהג בנשיא הסנהדרין.

קידושין ב': שצ"ו (קטע "ואולי יצויר").

סנהדרין: קע"ה (קטע "ואולי יצויר").

הוריות: קפ"ו (קטע "ואולי יצויר").

שהנשיא של הסנהדרין כפוף בשררתו וכבודו להריש גלותא.

קידושין ב': שצ"ו (קטע "ואולי יצויר").

סנהדרין: ל"ו סק"ב, שע"א (קטע "וצריכים").

הוריות: קכ"ט, קפ"ו (קטע "ואולי יצויר").

אבות: רמ"ג (קטע "וצ"ל").

חומש: הקדמה, ג'.

דרכו של הרמב"ם בהיד החזקה לכתוב חידושי הלכות בלשון "יראה לי".

חומש: הקדמה, ה' בההערה.

דרכו של הרמב"ם בהיד החזקה להאריך לפעמים בפן המוסרי של ההלכה.

חומש: הקדמה, ה' בההערה.

שספר המצות הוא ספר של "כללות", וספר היד הוא ספר של "פרטות".

שיחות: עמ' ס"ט.

בענין שלא התמרמר נגד הקב"ה על שצריך לעסוק בבית מלך מצרים בדברים בטלים, וזאת אחרי שישב ולמד וכתב כל כך הרבה.

חומש: פר' ויצא, זה לי עשרים שנה בכיתך (ל"א, מ"א) [ג].

שיחות: עמ' קמ"ד.

דמויות ותקופות: הרמב"ם א'.

הרמב"ם לעומת רב סעדי' גאון ורב האי גאון.

דמויות ותקופות: הרמב"ם ב'.

בענין מה הי' ההיתר של הרמב"ם ללמוד חכמות חיצוניות וספרי הפילוסופים.

ע"ז: כ"ט (קטע "ובשו"ת" ולהלן שם).

אבות: צ"ט.

רפואה

בענין "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות".

כתובות ב': שנו' סקי"ז.

ב"ק ב': קע"ד.

סנהדרין: פתיחה לפרק חלק אות ח' סקי"ז.

אבות: פ* סקי"ז.

חומש: פר' וישב, "וישמע ראובן ויצילהו מידם" (ל"ז, כ"א) סקי"ז.

בענין אם לחפש רפואות לעומת בטחון בה'.

ב"ק ב': קע"ד.

שהנשיא של הסנהדרין כפוף להריש גלותא גם כשהנשיא בא מיהודה גם מאביו כמו הריש גלותא (שבא מיהודה מצד אביו) ולא רק מאמו.

סנהדרין: ל"ו סק"ג.

שריש גלותא ממונה להושיב דיינים.

סנהדרין: נ"ד סק"ב.

בענין שהנשיא של הסנהדרין מביא שער נשיא כשאינן על גביו מלך או ריש גלותא, וכן הריש גלותא כשאינן מלך.

סנהדרין: קצ"ו (קטע "וי"ל דהיינו משום").

הוריות: ע"ח ("ובענין אם גם"), קכ"ט.

אבות: שנו' (קטע "וי"ל דהיינו משום").

ב. הפקרו הפקר

הדרך שצריכים ללמוד מקרא דלא יסור שבט מיהודה שריש גלותא יכול להפקיר (אע"פ שכל דיין יכול להפקיר), כדי להשמיענו כן אפילו אם אינו ראוי להיות דיין.

סנהדרין: ל"ד (קטע ראשון).

דברי הרא"ש בב"ק שרק גדול הדור שקיבל רשות מהנשיא או מהריש גלותא, וכן טובי העיר שהמחום רבים עליהם, הרי הם יכולים להפקיר.

סנהדרין: ל"ד (קטע "וי"ל דס"ל").

הדרך שהרמב"ם סובר שריש גלותא וב"ד של ארץ ישראל יכולים להפקיר אפילו כשאינו לחזק פרצות הדת, ודלא כדיין רגיל שיכול להפקיר רק כשזה לחזק פרצות הדת, ושרש"י סובר שהפקירם של נשיא וריש גלותא אינם שונים מהפקירו של דיין רגיל.

סנהדרין: ל"ד (קטע "ועיין ברמב"ם"), ל"ח (קטע "והנה לכאורה").

אבות: ר"ג (קטע "והנה בביאור").

רמב"ם

ביאור דברי הרמב"ם בהקדמתו להיד החזקה בתכלית חיבורו.

ע"י עוד בערך אין אדם משים עצמו רשע.

ע"י עוד בערך בו תדבק, ובערך חנופה.

בענין כיבוד אב כלפי אביו רשע, ע"י בערך כיבוד אב ואם - אביו רשע.

בענין רבו שמזלזל במצות, ע"י בערך רב ותלמיד - כבודו ומוראו של הרב וכו'.

בענין תלמיד חכם ששנה ופירש, ע"י בערך תלמיד חכם - כללי (בסופו).

בענין תלמיד חכם שמזלזל במצות, ע"י בערך תלמיד חכם - כבוד תלמיד חכם (בסופו).

בענין הפסול של רשע לעדות, ע"י בערך עדות - פסול רשע, ופסול רשע דחמס.

בענין הפסול של רשע לדיינות, ע"י בערך דיינים - פסולי דיין.

בענין עד אחד רשע, ע"י בערך עד אחד - עד אחד נאמן באיסורין.

בענין אם אב רשע נאמן לומר קדשתי את בתי, ע"י בערך עד אחד - הנאמנות של אב לומר קידשתי את בתי.

בענין לפני עור, ומסייע ידי עוברי עבירה, ולהפריש מאיסור, במומר, ע"י בערך לפני עור.

בענין אלו שאין להם חלק לעולם הבא, ע"י בערך עולם הבא.

החילוק בין אדם רשע לאדם רע.

אבות: ל"ג.

חומש: פ"ד לך לך ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד (י"ג, י"ג).

בענין רע לשמים ורע לבריות איזה מהם הוא יותר גרוע.

אבות: ל"ג ובהערה הראשונה שם, מ' בהערה השני'.

חומש: פ"ד לך לך, ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד (י"ג, י"ג).

פ"ד עקב, וכו' תדבק (י', כ') סק"ז (קטע "ורבינו בחיי").

בענין אם הרופא מקיים מצות השבת אבידה על גופו של החולה.

ב"ק ב': קע"ד, קע"ה.

שהרופא מקיים ואהבת לרעך כמוך.

ב"ק ב': קע"ד בהערה הראשונה.

בענין הדין שאם הי' יכול להציל את חייו ולא הציל הרי הוא עובר בולא תעמוד על דם רעך.

ב"ק ב': קע"ד בהערה הראשונה.

"אסיא דמגן במגן, מגן שויא".

ב"ק ב': קע"ז.

בענין אם בפיקוח נפש הולכים אחרי רוב הרופאים או אחרי המומחין שבהם.

יבמות א': רנ"ח סק"ד.

שרופא הוא מאלו שאין לו חלק לעוה"ב.

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע באדר"ג בפרק ל"ו").

אבות: קמ"ד (קטע "ובפרק ל"ו").

"הוא הי' אומר וכו' והלוחש על המכה אין לו חלק לעולם הבא".

סנהדרין: שנ"ד (קטע "וע"ע

באדר"ג בפרק ל"ו"), ש"ע.

אבות: קמ"ד (קטע "ובפרק ל"ו").

רש"י

דברי החיד"א שפירש"י על נביאים וכתובים הוא באמת מרש"י חוץ מעל איוב ודברי הימים.

ב"ב א': קמ"א.

דברי החיד"א שפירש"י על אבות הוא באמת מרש"י, ודלא כהיעב"ץ.

אבות: פתיחה ה'.

בענין דרכו של רש"י להקפיד לפרש פשוטו של מקרא.

חומש: הקדמה, ה'.

דמויות ותקופות: רש"י.

רשע

בענין אינו עושה מעשה עמך, ע"י בערך עושה מעשה עמך.

בענין "אחיק", ע"י בערך אחיק.

בענין "עמיתך", ע"י בערך עמיתך.

עקב, ובו תדבק (י', כ') סק"ו
סק"ז.

בענין אם אסור רק ברשע גמור ולא בעובר
עבירה פעם אחת או כמה פעמים.

אבות: מ' (קטע אחרון).

שיחות: צ"ג, צ"ד.

דברי רבינו יונה שאם מתחברים ושוכנים
אצל רשע לשם דבר עבירה עוברים בלא
תהי' אחרי רבים לרעות.

אבות: ל"ד סק"א (קטע "והנה
הרמב"ם").

חומש: פר' עקב, ובו תדבק (י', כ')
סק"ו.

שיחות: צ"ד.

שיחות: צ"ב.

פרטי דינים בענין האיסור להחניף לרשעים.

כתובות א': ת"כ סק"ב.

אבות: ל"ו.

חומש: פר' וישלח, כראת פני
אלקים ותרצני (ל"ג, י').

שרשע תמיד משתנה, כפי הנגיעות של
אותה שעה, אבל צדיק הוא תמיד בלי
השתנות.

חומש: פר' ויצא, זה לי עשרים

שנה בביתך (בראשית ל"א, מ"א)
[א].

בענין מתי צריכים להתנהג במדת ההכנעה
וריצוי נגד הרשע שבא להרע לנו (כשתוקף
בגשמיות) ומתי בתקיפות (כשתוקף
ברוחניות).

חומש: פר' ויצא, זה לי עשרים

שנה בביתך (בראשית ל"א, מ"א)
[ב].

בענין אם מי שהוא רע לכריות נחשב גם
רע לשמים.

אבות: ל"ג בההערה הראשונה, מ'
בההערה השני'.

חומש: פר' עקב, ובו תדבק (י', כ')
סק"ו (קטע "ורבינו בחיי").

שיחות: צ"ג, צ"ד.

"הרחק משכן רע ואת תתחבר לרשע"
(פרטי הדינים).

אבות: ל"ג - ל"ז.

חומש: פר' לך לך ואנשי סדם
רעים וחטאים לה' מאד (י"ג, י"ג)

(קטע "ובפרק" ולהלן שם). פר'
בענין אם הקדמת שלום לרשע מותרת.

אבות: מ' ובההערה השני' שם.

חומש: פר' עקב, ובו תדבק (י', כ')
סק"ז.

שיחות: צ"ד.

בענין אם מותר להתחבר לרשע כדי לקרבו
לתורה או לדבר מצוה, ואת"ל שאסור האם
מותר לשם מצות תוכחה.

אבות: מ'.

חומש: פר' עקב, ובו תדבק (י', כ')
סק"ז.

שיחות: צ"ד.

בענין ההיתר לשבת בבית מחוקקים יחד
עם רשעים:

אבות: מ'.

שיחות: צ"ד.

עוד בענין הסכנה להתחבר לרשע.

חומש: פר' שלח, ויקרא משה
להושע בן נון יהושע (י"ג, ט"ז).